

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 18 OCTOBER 1939

No. 1242

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Timbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries.

M. F. J. Cool — Secretaris van de Redactie.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Blz.

De invloed van den oorlogstoestand op de Nederlandsche bodemproductie door Dr. W. K. H. Feuilletau de Bruyn	768
De wereldhandelsvloot door Mr. H. E. Scheffer	771
De momenteele positie van Nederlandsch-Indië in vergelijking met de situatie in den oorlog 1914—1918 door Mr. D. J. Hulshoff Pol	773
Het jongste besluit van de International Tea Committee door M. de Bruyn	775
AANTEKENINGEN:	
De positie van Finland in de wereldhuishouding	776
Het vraagstuk van den internationalen handel in de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde	777
De olievoorziening van Duitschland	780
ONTVANGEN BOEKEN	781
MAANDLIJFERS:	
Gecombineerde Maandstaat van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische Grootbanken	781
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	781
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	781, 782

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De wisselmarkt heeft in de verslagweek voor Ponden nogal wat fluctuaties te zien gegeven. Aanvankelijk was de stemming vast, waardoor de koers kon oploopen tot 7.60. In de tweede helft van de week werd na de rede van Minister Chamberlain de tendens veel minder gunstig. Zoowel hier als te New-York daalde de noteering beneden de pariteit van de resp. Londensche noteering voor Gulden en Dollar. Zaterdag was het aanbod nog dringender, zoodat hier een koers werd bereikt van 7.47. Opnieuw was dus een verschil ontstaan tusschen de „binnen”- en „buiten”-noteering, hoewel de afwijking zeer gering was in vergelijking tot die, welke eenige weken geleden te registreeren viel, toen immers de koers van het Pond hier rond 10 pCt. lager was dan de pariteit der Londensche Guldensnoteering.

De overige valuta's waren weinig veranderd; over het algemeen echter was de Dollar ten aanzien van de voornaamste Europeesche valuta's, ook de „neutrale” wat vaster gestemd. Hier was de Dollarnoteering als regel om en nabij den plafondkoers, door het Egalisatiefonds aangehouden. De omzetten waren echter zeer gering, en het was dan ook zelden noodzakelijk, dat het Egalisatiefonds op de markt intervenueerde.

Fransche Francs waren tegen het einde van de week in sympathie met het Pond wat lager. In andere valuta's was, zooals gezegd, weinig verandering; de koersbewegingen in Belga's zijn tot staan gekomen. Met belangstelling wacht men af, of de Deensche autoriteiten den koers van de Kroon zullen kunnen houden. De deviezenvoorraad is in de laatste weken met rassche schreden verminderd, en men vraagt zich af, of het mogelijk zal blijken den koers in de hand te houden.

Op de goudmarkt overheerschte het aanbod, omvangrijk was dit weliswaar niet, maar de vraag was heelemaal afwezig, hetgeen natuurlijk mede in verband staat met de hooge verschepingskosten, die te betalen zijn, wanneer men het goud wil exporteeren. Bovendien hebben de maatregelen ten aanzien van de bezitters van goud, kortelings in de oorlogvoerende landen genomen, de populariteit van het goud als bescherming tegen muntwaardedaling natuurlijk niet verhoogd.

De geldmarkt blijft betrekkelijk ruim. Bankaccept kan op circa 2 pCt. geplaatst worden, maar het aanbod van materiaal is minimaal. Jaarsschatkistpapier noteert rond 2¾ pCt., zes-maands ongeveer 2¼ pCt. Prolongatie doet 2 pCt.

De beleggingsmarkt is per saldo niet veel veranderd, de stemming was lusteloos, en vertoonde kleine ups en downs in overeenstemming met het inzicht in de internationale situatie.

DE INVLOED VAN DEN OORLOGSTOE- STAND OP DE NEDERLANDSCHE BODEMPRODUCTIE.

Voor het opmaken van een voedselvoorzieningsplan is het noodzakelijk, dat men zich rekenschap geeft van de mate, waarin de landbouwproductie in oorlogstijd zal kunnen terugloopen, omdat anders ernstige misrekeningen daarvan het gevolg zouden kunnen zijn. In een artikel in dit tijdschrift werd reeds gewezen op de moeilijkheden, waarmede de samenstelling van een betrouwbare statistiek van den landbouw te kampen heeft¹⁾. In het afgelopen jaar is zooveel gedaan om een betrouwbare landbouwstatistiek te verkrijgen, terwijl aan de voedselcommissarissen zoodanig uitgebreide bevoegdheden zijn verleend, dat de verkregen cijfers geschikt moeten worden geacht om als eerste uitgangspunt te dienen voor de calculaties, die voor de voedselvoorziening noodig zijn. Publiciteit is aan deze cijfers nog niet gegeven.

Intusschen is het zeer moeilijk om in cijfers den terugloop van de bodemproductie, die verwacht kan worden in verband met het gebrek aan meststoffen en veevoeder, exact uit te drukken. Wel bestaan statistische gegevens van de jaren 1914—1918 en is het dus mogelijk zich een beeld te vormen van den achteruitgang van de bodemproductie in de oorlogsjaren. Maar ook dit beeld wordt vertroebeld, doordat het verschil, dat de sterk wisselende weersgesteldheid van jaar tot jaar in de productie veroorzaakt, niet te elimineeren is. Al zou men echter dien achteruitgang wèl in exacte cijfers kunnen vastleggen, dan kan men die ervaringscijfers toch niet klakkeloos toepassen op den tegenwoordigen toestand. Want de landbouwwetenschap heeft in dien tusschentijd niet stilgestaan. Nieuwe cultuur- en bemestingsmethoden, nieuwe beweidingen- en ensillagemethoden, nieuwe plantenvariëteiten, een zeer sterk toegenomen gebruik van kunstmest in vergelijking met 1914 hebben in het rendement van den landbouw zeer groote veranderingen gebracht.

Zoo was de gemiddelde opbrengst van wintertarwe in de jaren 1911/20 maar 32.9 hl per ha, doch in de jaren 1921/30 was deze gestegen tot 38.8 hl.

Voor wintergerst zijn deze cijfers 42.2 en 47.5 hl en voor zomergerst zelfs 35.3 en 46.6 hl. Maar hoe groot de terugslag zal zijn als de toevoer van kunstmest sterk terugloopt, is zeer moeilijk in cijfers vast te leggen. Want iedere plant stelt aan de speciale grondsoort, waarop zij verbouwd wordt, haar bijzondere eischen ten aanzien van de hoeveelheid en de soort van meststoffen. Sommige planten kunnen zelfs zonder bepaalde meststoffen in ons klimaat niet tot rijpheid komen. Zoo leveren enkele in Duitschland geselecteerde soja-variëteiten per ha, een oogst van 1.5 à 2 ton op. Als echter de stikstof mestgift in de beide eerste maanden te klein is, vermindert de oogstzekerheid aanzienlijk, doordat de plant niet tijdig tot vollen wasdom geraakt.

Andere planten blijken weder zeer gevoelig te zijn en aanzienlijk hogere rendementen te geven, indien bepaalde meststoffen in voldoende hoeveelheid worden verstrekt. Heeft men bijv. twee proefvelden, beide met „Barres“-voederbieten beplant, en beide met dezelfde hoeveelheid fosphaatmeststoffen gemest, dezelfde hoeveelheid kalksalpeter en dezelfde hoeveelheid kalkmergel, doch maar aan één der velden een hoeveelheid van 1.2 à 1.5 ton kalimest van 20 procent verstrekt, dan kan de oogst van dit veld tot 75 procent hooger zijn dan die van het andere proefveld. De gevolgen van een tekort aan kalimest kunnen dus in bepaalde gevallen gevoelige dalingen in het rendement van akkergrond tengevolge hebben. Onvoldoende kalibemesting geeft een daling van den aardappel-oogst van 20 procent.

¹⁾ Zie E.-S.B. van 23 November 1938: Wat eischt doelmatige oorlogsvoorbereiding van de statistiek? en E.-S.B. van 11 Januari 1939: De statistiek in oorlogstijd.

De beschikbare kunstmeststoffen in oorlogstijd.

Onder de huidige omstandigheden zijn er geen moeilijkheden te verwachten van een tekort aan stikstofmeststoffen, zooals dat tijdens den vorigen oorlog het geval was. Thans produceeren het Stikstofbindingsbedrijf der Staatsmijnen in Limburg, de „Mekog“ te IJmuiden, en het bedrijf te Sas van Gent ruim voldoende stikstofmeststoffen voor binnenlandsch verbruik. Veel grooter zorgen baart echter de voorziening van fosphaatmeststoffen. Ieder jaar verbruiken wij ongeveer 250.000 ton superfosphaat en ongeveer 400.000 ton Thomasmeel. Wel hebben onze superfosphaatfabrieken een capaciteit van ruim 550.000 ton, maar die kunnen alleen geproduceerd worden, als beschikt kan worden over voldoende grondstoffen, dus over ruwe fosphaten (die van Curaçao kunnen worden betrokken, maar waarbij men van de beschikbare scheepstonnage afhankelijk is) en over pyriet (waarvoor dezelfde moeilijkheden gelden). Ook het Thomasmeel moet uit het buitenland komen.

Bovendien verbruiken wij jaarlijks ongeveer 400.000 ton aan kalimeststoffen. *Dit wil dus zeggen, dat wij jaarlijks ten opzichte van ruim een millioen ton aan meststoffen van het buitenland afhankelijk zijn. Hier- van kunnen eventueel 800.000 ton over onze landgrenzen worden ingevoerd. Voor de rest zijn wij van den aanvoer over zee afhankelijk.*

De invoer van kunstmest over onze landgrenzen in oorlogstijd.

Tijdens den wereldoorlog verboden België en Duitschland den export van Thomasmeel. Wel liet Duitschland den uitvoer van kalimeststoffen toe en is deze slechts tijdelijk verboden geweest. Maar het transport dier meststoffen ondervond veel moeilijkheden en de import had dientengevolge op zeer onregelmatige wijze plaats.

De kali was afkomstig van de mijnen in de omgeving van Maagdeburg (het Strassfurter bekken), en uit den Elzas, bij Mülhausen. De laatste mijnen behooren thans aan Frankrijk. Het Rijnverkeer boven Keulen is practisch stilgelegd en de aanvoer van kalimeststoffen zal dus per spoor moeten geschieden. Maar de sporen in oorlogstijd zijn in de oorlogzone altijd overbelast. Ook het vervoer op de Deutsche spoorwegen, die reeds vóór het uitbreken van den oorlog over een wagenpark beschikten, dat ternaauwer nood aan de vervoerseischen kon voldoen, zal eveneens op moeilijkheden stuiten. Het is dan ook geenszins zeker, dat wij, als de oorlog langen tijd mocht duren, voldoende kalimeststoffen en Thomasmeel over de landgrenzen zullen kunnen invoeren.

Tijdens den wereldoorlog daalde de invoer van phosphorhoudende meststoffen in Nederland van 91.000 ton in 1914 op 2.000 ton in 1918, die van kalizouten van 271.000 ton maar op 172.000 ton. Het is zeer de vraag, of wij ook thans op een import van ruim 60 procent van ons normale kaliverbruik op den langen duur zullen kunnen rekenen. Weliswaar heeft het grootste deel van onzen cultuurgrond thans nog een zekere gebonden phosphor- en kali-reserve, maar op den duur zal zich dit tekort na enkele jaren doen voelen. Men zal dan voor een deel kunnen terugvallen op den stalmest. Wel verliest stalmest bij opslaan het meeste aan stikstofgehalte. Maar aan stikstof zullen wij geen tekort hebben. Het minste gaat gelukkig in goed opgeslagen stalmest aan kali en phosphor verloren.

Ook in verband met de voorziening van kali- en phosphormest is het dus van het grootste belang, dat de runderstapel, die onze belangrijkste mestproducent is, in tact wordt gehouden.

Toewijzing van kunstmest in oorlogstijd.

Op het peil van ontwikkeling, waarop onze landbouw thans staat, is de boer de persoon, die, in verband met zijn kapitaalkracht en de ervaring, die hij ten aanzien van het gebruik van kunstmest met zijn land heeft opgedaan, meestal het best kan beoordeelen, hoeveel kunstmest hij van iedere soort noodig

heeft. Een distributie, op aanvraag van den boer zonder verdere contrôle, kan echter aanleiding geven tot knoeierijen. Daarom moest, toen in Juni 1915 de Kunstmestcommissie werd ingesteld, de boer zich bij contract verbinden niet meer mest aan te vragen dan hij noodig had voor de normale bebouwing, terwijl hij verplicht was, de toegestane hoeveelheid mest te verbruiken. Overigens moest hij een bankgarantie storten, die verbeurd kon worden verklaard in geval van fraude. Toen eenmaal de normale behoefte aan kunstmest bekend was, kon men verder de distributie doen geschieden door den kunstmesthandel, die voortaan de bankgarantie stortte. Thans ligt de beslissing over de toewijzing bij den provincialen voedselcommissaris.

Overigens kon in het oogstjaar 1917/1918 maar voor 65 pCt. in de behoefte aan superphosphaat, voor 50 pCt. in die aan ammoniumsuperphosphaat, voor 12 pCt. in die aan ammoniumsulfaat, afkomstig van de gasfabrieken, voor 12 pCt. in die aan Chilisalpeter, en voor 50 pCt. in die aan gemengde groentemest worden voorzien.

Intusschen werd bij de verstrekking van kunstmest voorrang verleend aan de roggeverbouwers. Want aan rogge, dat toentertijd als broodgraan in het Oosten van ons land veel werd gebruikt, heerschte een tekort. Daarom ontvingen de roggeverbouwers 50 kg stikstof- en 125 kg superphosphaatmest per ha.

Ook thans zal het noodig zijn aan broodgraan bij distributie van kunstmest voorrang te geven.

De invloed van den verminderden invoer van meststoffen op de productie.

Uit ondervolgenden staat krijgt men een beeld van de graanproductie tijdens den wereldoorlog.

Productie van granen in miljoenen hl en bebouwde oppervlakte in 1000 ha.

	1914		1915		1916		1917		1918	
	Opp.	Prod.	Opp.	Prod.	Opp.	Prod.	Opp.	Prod.	Opp.	Prod.
Tarwe	60,0	2,04	65,9	2,52	54,2	1,71	48,8	1,41	60,0	1,93
Rogge	227,7	4,75	221,1	5,68	200,0	4,10	189,1	4,67	191,2	4,59
Gerst	27,0	1,06	25,6	1,19	24,2	1,84	20,8	0,76	24,2	0,92
Haver	140,9	6,83	145,0	7,29	129,0	6,32	154,9	6,29	158,8	6,56
Indexcijfer										
Landbouwproductie	100		108		99		96		90	
Tarweprod.										
per ha.	34 hl.		37.9 hl.		31.5 hl.		28.5 hl.		31.9 hl.	
Roggeprod.										
per ha.	20.8 hl.		25.7 hl.		20.5 hl.		24.7 hl.		25.8 hl.	

Ook de hooi-oogst liep belangrijk achteruit. Terwijl deze nog 4.300 kg per ha in 1913 had bedragen op een areaal van 654.521 ha, was deze in 1918 gedaald op 3.500 kg per ha op een oppervlak van 646.723 ha²⁾.

Aan roggeverbouwers werd in de jaren 1916, 1917 en 1918 het volle mestrantsoen verstrekt, zoodat de productiecijfers per ha geen juist beeld geven van den invloed van het gebrek aan kunstmeststoffen op de productie.

Bij een beschouwing van deze cijfers moet men er rekening mee houden, dat 1915 een bumperjaar was en dat ook in 1918 gunstige weersomstandigheden hebben geheerscht. Het jaar 1917 geeft nog het meest duidelijke beeld van den achteruitgang van den tarwe-oogst door het gebrek aan meststoffen. Die oogst bleef 4.4 hl of 13 pCt. onder het gemiddelde van de jaren 1911/1920.

De gemiddelde daling der totale landbouwproductie heeft 10 pCt. bedragen en zou grooter zijn geweest als het weder in 1918 niet zoo gunstig ware geweest. Deze productiecijfers toonen dus aan, dat bij 50 pCt. van het normale kunstmestverbruik de teruggang van de landbouwproductie in Nederland betrekkelijk klein is geweest, indien men althans een vergelijking treft met Duitschland, waar de landbouwproductie in 1918 nog maar 86 pCt. van die van 1913 bedroeg.

²⁾ Dr. G. Vissering en Dr. J. Westerman Holstyn. The effect of the war upon banking and currency p. 118.

Eenerzijds kan dit worden toegeschreven aan het feit, dat in den goedgecultiveerden Nederlandschen bodem een belangrijke gebonden reserve aan phosphor en kali aanwezig was. *Anderzijds is deze hogere productie stellig te danken aan het feit, dat zich in den Nederlandschen landbouw geen nijpend gebrek aan arbeidskrachten deed gevoelen.*

Toch mag men niet vergeten, dat wij in de oorlogsjaren nog over ongeveer 50 pCt. aan kunstmeststoffen konden beschikken, waarvan in 1914 maar 450.000 ton op een bebouwd oppervlak van 2.244.845 ha werden gebruikt. In 1918 was echter ongeveer 1.200.000 ton voor de bemesting van 2.532.246 ha noodig.

Het kunstmestverbruik per ha is dus thans ongeveer 2½ maal zoo groot als in 1914 en het is te verwachten, dat de gevolgen veel ernstiger zullen zijn als de import van onze phosphorkunstmest, evenals in den wereldoorlog zou terugvallen op 2.000 ton en die van de kalimeststoffen op rond 175.000 ton. Minstens moet dan op een productiedaling van 15 pCt. worden gerekend. Ook met het oog op het feit, dat de invloed van een mindere kunstmestgift niet tevoren nauwkeurig is te taxeren, is het aanleggen van buffervoorraden voor granen van 3 tot 4 maanden zeker geen overbodige luxe.

De invloed van den verminderden invoer van veevoeder op de productie van de veeveelt.

Het staatje geeft een beeld van de gevolgen, die een verminderde invoer van meststoffen en veevoeder op de productie van boter en kaas heeft.

Productie, uitvoer en consumptie in tonnen³⁾.

	1914			1916			1918		
	prod.	exp.	con-sump.	prod.	exp.	con-sump.	prod.	exp.	con-sump.
Kaas.....	—	67.950	—	111600	90.320	21.280	52.400	14.920	37.480
Boter.....	54.985	35.339	19.146	60.809	35.383	25.426	39.657	2.456	37.201

De productie van kaas in 1914 is niet bekend. Uit dit staatje blijkt echter, dat de boterproductie van 1916 met bijna 33 procent in 1918 was teruggelopen, terwijl de kaasproductie met meer dan de helft verminderde. Men mag echter niet uit het oog verliezen, dat het aan boeren was toegestaan om per melk-koe 400 kg per jaar van hun zelf verbouwde granen te vervoederen⁴⁾. *Zou men verplicht zijn geweest om ook dit krachtvoeder in te houden, dan zou een veel scherpere daling van de melkproductie niet te vermijden zijn geweest.*

Ook aan hooi ontstond een tekort en in het landbouwjaar 1917/18 werden voor stroo van graan, kanariezaad, boonen en raapzaad hoge prijzen betaald.

Op 2 December 1918 kwam het tot distributie van hooi. Maximumprijzen werden vastgesteld voor natte en droge pulp en de nood steeg zoo hoog, dat weldra een deel van de gedroogde pulp moest worden gebruikt voor het brood. Zemelen hadden weinig voederwaarde door de sterke uitmaling van het graan. Groote knoeierijen hadden plaats bij de vervaardiging van het veevoeder, zoodat tenslotte alleen ongemengd voeder mocht worden verkocht, en men moest overgaan tot het afslachten van den veestapel, waarbij vooral de varkens het meesten ontgelden. De varkensstapel verminderde tot 600.000 beesten, terwijl deze in 1913 1.350.200 had bedragen. Ongeveer 47.000 koeien moesten boven het normale worden afgeslacht.

Opmerkelijk is daarentegen het stijgen van den geitenstapel, die van 232.500 in 1914 op 361.000 in 1918 kwam. De geit is de koe van den kleinen man. Zij eet onder meer veel afval van bladgroenten en bladeren van struiken. De ervaring in Duitschland leerde, dat de melkgift van geiten in oorlogstijd maar weinig vermindert. De geiten gaven toen ge-

³⁾ De gegevens zijn ontleend aan: „De Nederlandsche Volkshuishouding 1914—1918”, No. 3 1939 van: De Nederlandsche Conjunctuur, Speciale onderzoekingen en aan G. Vissering en J. Westerman Holstyn l.c. p. 118 en 121.

⁴⁾ Dr. F. E. Posthuma. Food supply and agriculture p. 259.

middeld 700 liter melk per jaar en een geit kan in de melkbehoefte voorzien van een gezin van 4 personen. Toch is bijvoeding ook voor melkgeiten noodig.

Maatregelen tot uitbreiding van den geitenstapel in oorlogstijd verdient dan ook aanbeveling.

Voedingswaarde van veeoekoen.

Het is niet onverschillig wat voor soort veeoekoen men in oorlogstijd uit het buitenland laat komen. Zoo geven bijv. volgens Deutsche gegevens 100 kg sojaschroot 814 liter melk. Eenzelfde hoeveelheid katoenzaadmeel 790 liter, aardnotenkoek 774 liter, raapzaadkoek 460 liter en kokoskoek maar 326 liter.

Bij moeilijkheden bij den aanvoer van veeoekoen over zee verdient het dus met het oog op de beschikbare tonnages aanbeveling, om in de eerste plaats de hoogwaardige veeoekoen, dus sojaschroot, katoenzaadmeel of aardnotenkoek in te voeren.

Veevoeder Ersatz.

Door betere bereidings- en bemestingsmethoden en door betere ensillage van groenvoeder is het rendement van den bodem in de veeteelt belangrijk gestegen in ons land. Toch zal in oorlogstijd de mogelijkheid onder de oogen moeten worden gezien van het gebruik van veevoeder Ersatz. In Duitschland heeft men ten aanzien van de fabricage van Ersatzvoeder goede resultaten bereikt. Zoo kan volgens het „Delbrücksche Verfahren” uit melasse en minerale zoutoplossingen langs biochemischen weg voedergist worden verkregen. Dit is een gewild eiwitvoeder met 56 pCt. eiwit, 3 pCt. vet, dat rijk aan vitamines is en dat de melkproductie bij een gift van 400 gram per dag sterk bevordert.

Voedergist kan thans ook gemaakt worden uit hout over houtsuiker, volgens het „Scholler-Tornesch Verfahren”. Voorts maakt de „Interessen Gemeinschaft Farben Industrie” uit urinezuur, dat langs chemischen weg vervaardigd wordt, met aardappelvlokken en suikerbietsnijsel, een hoogwaardig veevoeder, de zoogenaamde „Amid Flocken”.

Ook de zetmeelwaarde van stroo kan men door behandeling met loog op verschillende methoden, waarvan de methode Honcamp de meest bekende is, aanzienlijk opvoeren, doordat op deze wijze de incrusteerende substanties van het stroo worden verwijderd. Zoo stijgt bijv. de zetmeelwaarde van roggestroo door deze behandeling van 8.4 pCt. tot 57.7 pCt., die van haverstroo van 17.5 pCt. op 62.3 pCt.

Bovendien wordt in Duitschland de puf en andere vischafval op eiwitten en vischmeel verwerkt, die bij het mesten van varkens een belangrijke rol vervullen. *Een pufverbod moet dan ook, gezien uit het standpunt van de voedselvoorziening in oorlogstijd, worden betreurd.*

Aan het Ersatz-voeder kleeft echter meestal het nadeel, dat het duur is, of dat grondstoffen worden gebruikt, die in Nederland niet in voldoende mate aanwezig zijn, zooals bijv. hout. Bovendien beschikt men bij de verschillende procédés niet over voldoende ervaring, niet alleen wat den aanmaak betreft, der Ersatz-voedermiddelen, maar ook t.a.v. de vervoeding zelf.

Voor Nederland lijkt nog de beste oplossing gelegen te zijn in het voederen van voederbieten en misschien van gedroogd gras. Want van den hooioogst gaat soms in slechte jaren 25 procent verloren. Het drogen van gras is echter niet goedkoop en komt in Duitschland bij drogen in den elektrischen „Glutstrahler” op ongeveer f 1 per 100 kg nat gras te staan. Bij drogen met steenkool bedragen de kosten in Nederland f 2 per kg gedroogd gras. Een kg zetmeelwaarde in dit gedroogde gras zou dan op 8 cent komen te staan, terwijl die uit veeoekoen 12 cent per kg kost. Durchprobiert is dit drogen van gras echter nog niet in Nederland⁵⁾.

⁵⁾ Op het vervoederen van aardappelen, maïs, enz. zal later worden teruggekomen.

Het tekort aan arbeidskrachten in oorlogstijd.

Een der voornaamste oorzaken van het terugloopen van de Deutsche landbouwproductie tijdens den wereldoorlog, moet worden gezocht in het tekort aan arbeidskrachten en paarden, die bij de mobilisatie worden gevorderd. Niet alleen kon men hierdoor vaak niet op tijd oogsten, zoodat een deel van den te velde staanden oogst bedierf, maar vaak kon men daardoor ook het tweede gewas niet op tijd in den grond krijgen, zoodat geheele of gedeeltelijke misoogst daarvan het gevolg was. Zorgvuldige grondbewerking, wieden, het nemen van maatregelen tegen ziekten en plagen enz. kunnen in oorlogstijd niet meer plaats hebben door gebrek aan arbeidskrachten en het rendement van de bodemproductie loopt gevoelig terug.

In Duitschland heeft men dan ook reeds in vredes-tijd maatregelen genomen, teneinde in het tekort aan arbeidskrachten in oorlogstijd te voorzien.

Een vrouwelijke arbeidsdienst is ingesteld, en meisjes, die hun arbeidsdienstplichtjaar op het platteland niet hebben vervuld, kunnen in de belangrijkste vrouwelijke betrekkingen, zooals stenotypiste, verkoopster enz., niet worden geplaatst. Ook de arbeidsdienst voor mannen verleent hulp op het land, terwijl tal van sociale maatregelen worden genomen om te voorkomen, dat landarbeiders naar de steden verhuizen.

Dat in Nederland in de oorlogsjaren de productie niet nog meer is teruggelopen, is voor een groot deel te danken aan het feit, dat het gebrek aan arbeidskrachten lang niet zoo ernstig was als in Duitschland. Dit zal ook thans het geval zijn.

Mechanisatie in den landbouw.

Na den oorlog, maar vooral in de huidige crisis is de mechanisatie in den Nederlandschen landbouw sterk toegenomen. Daardoor zijn veel meer zaai-, oogst-, en dorschmachines in gebruik gekomen, veel meer kromtandeggen, autotrekken enz. Veel van die machines kunnen door vrouwelijke werkkrachten worden bediend. Bovendien kan men bij verschillende machines trekkracht van paarden uitsparen. En daar een paard per jaar de productie van ongeveer 1 à 1½ ha cultuurgrond verbruikt, is dit voor de voedselvoorziening van beteekenis.

Ook de electromotor, waarvan er in 1937 in Duitschland op de verschillende landbouwbedrijven reeds 1.2 miljoen in gebruik waren, kan in oorlogstijd een aanzienlijke besparing aan arbeidskrachten opleveren. Men kan ze echter pas in gebruik nemen, als men de beschikking heeft over goedkoop stroom.

Zooals de toestand zich thans laat aanzien, moet men in het landbouwjaar 1939/40 ten minste met een vermindering van ¼ van den aanvoer van meststoffen en veeoekoen over zee, doch waarschijnlijk met meer, rekening houden. De invloed daarvan op den achteruitgang van de bodemproductie zal moeilijk te schatten zijn. Het is te verwachten, dat in het eerste oorlogsjaar het tekort aan meststoffen zich ternauwernood zal doen gevoelen. Wel zal het tekort aan veeoekoen en voedergranen zich dan duidelijk in de veeteeltbedrijven voelbaar maken.

Dit neemt niet weg, dat tengevolge van een slechten oogst, wat na twee goede oogstjaren die wij pas hebben gehad, toch niet onmogelijk is, de productie in het eerste oorlogsjaar 10 à 15 procent beneden het gemiddelde kan blijven. Maar in het tweede oorlogsjaar kan door een sterk verminderden invoer van meststoffen in een slecht oogstjaar de oogst al met 25 procent dalen. Buffervoorraden van 25 procent van granen dienen dus ten minste te worden aangehouden en hoe eerder men deze aanlegt, hoe beter. Cijfers omtrent de thans beschikbare buffervoorraden zijn niet bekend. Door calculatie zal men moeten uitmaken, of tot het vormen van voorraden rantsoenering noodig zal zijn. Calculaties zijn echter niet te maken, voordat het rantsoen per hoofd zorgvuldig is vastgesteld.

DE WERELDHANDELSVLOOT.

De jaarcijfers van Lloyd's Register verdienen ditmaal een bijzondere aandacht, nu zij een inzicht geven in de wereldtonnage bij den aanvang van een herhaling van het 25 jaar geleden uitgebroken gewapende conflict, dat van zoo buitengewoon veel invloed op de wereldvloot en wereldscheepvaart is geweest.

Uit de totaalcijfers blijkt in de eerste plaats, dat de tonnage belangrijk is toegenomen en weder den omvang van het recordjaar 1931 begint te naderen; in 5 jaar tijds is de wereldvloot met bijna 5 miljoen ton gestegen, gelijk blijkt uit onderstaand overzicht:

Totale tonnage op 30 Juni		Vermeerdering of vermindering bij voorafgaand jaar	
Jaar	B.R.T.	B.R.T.	
1931	70.131.040	+	523.396
1935	64.885.972	-	690.640
1936	65.063.643	+	177.671
1937	66.286.024	+	1.222.381
1938	67.846.511	+	1.560.487
1939	69.439.659	+	1.593.148

De kwartaalcijfers omtrent den aanbouw vertoonen geen daling; integendeel de in het tweede kwartaal van 1939 op stapel gezette tonnage bereikte een recordhoogte. Op een verdere uitbreiding der tonnage zou dan ook te rekenen vallen, indien de oorlogsomstandigheden niet alle vooruitzichten onzeker maakten:

	In aanbouw B.R.T.	Te water gelaten B.R.T.	Op stapel gezet B.R.T.
1e kwartaal 1933	740.944	92.733	141.099
1e " 1934	1.079.171	86.102	461.060
1e " 1935	1.269.534	279.253	321.667
1e " 1936	1.820.114	369.676	584.639
1e " 1937	2.452.051	478.650	736.346
4e " 1937	2.900.184	774.029	713.650
1e " 1938	2.894.696	626.334	607.932
2e " 1938	2.826.902	848.180	715.540
3e " 1938	2.712.277	806.816	633.804
4e " 1938	2.668.364	705.496	574.956
1e " 1939	2.703.667	690.169	728.001
2e " 1939	2.859.292	548.988	882.808

Daartegenover blijft de vermindering van de vloot door verloren gaan of slooping van schepen afnemen:

1934	2.071.662 B.R.T.,	waarvan gesloopt	1.740.895 B.R.T.
1935	1.421.006 " "	" "	1.151.278 " "
1936	1.358.639 " "	" "	993.904 " "
1937	1.025.584 " "	" "	587.823 " "
1938	942.118 " "	" "	580.923 " "

Gedurende de periode 1929—1938 werden 11.624.000 B.R.T. gesloopt, terwijl 3.651.000 B.R.T. door zee- evenementen verloren gingen, een gemiddeld verlies per jaar derhalve van nog geen 2.4 pCt. der in ieder land voorhanden tonnage.

De tankvloot steeg van Juli 1938 tot Juli 1939 met 721.200 ton en omvat thans 11.436.880 B.R.T. of

ruim 16 pCt. der wereldvloot; het aandeel der vlaggen in de tanktonnage bleef ongeveer gelijk: 2.9 miljoen ton behooren aan Groot-Brittannië; 2.8 miljoen ton aan de Vereenigde Staten en 2.1 miljoen ton aan Noorwegen, dan volgt Nederland met 538.000 B.R.T.

De aanbouwcijfers der tankvloot vertoonen eenige daling en verhouden zich als volgt:

1e kwartaal 1936	600.986	B.R.T.
1e " 1937	689.838	"
1e " 1938	865.167	"
2e " 1938	926.510	"
3e " 1938	826.660	"
4e " 1938	837.688	"
1e " 1939	753.449	"
2e " 1939	634.665	"

De economische factoren werden in den laatsten tijd zodanig overheerscht door politieke invloeden, dat het verband tusschen omvang der tonnage, bedrijvigheid in den scheepsbouw, vrachtenmarkt en ontwikkeling van het handelsverkeer ter zee slechts zeer betrekkelijk is geworden; immers, reeds geruimen tijd leidde de oorlogsdreiging er in vele landen toe de scheepvaart in te schakelen in de economische verdedigingsvoorbereiding, welke er uiteraard allereerst op gericht was de ter beschikking van de nationale behoeften staande tonnage in stand te houden en zoo mogelijk uit te breiden.

Een sprekend bewijs hiervan vormde de in Juli van dit jaar bij het Engelsche Parlement ingediende British Shipping Assistance Bill, welke voorziet in een zeer uitgebreide steunverleening aan de Britsche scheepvaart en scheepsbouw. Deze steunverleening werd door de Britsche Regeering niet slechts op economische gronden noodig geacht, doch voor een belangrijk gedeelte mede uit een oogpunt van nationale defensie¹⁾.

Het verloop der vrachten op zichzelf stimuleerde geenszins tot vergroting van het aanbod van scheepsruimte; de in den herfst van 1937 begonnen daling toch heeft zich, slechts door kortstondige opevingen onderbroken, voortdurend voortgezet. Het indexcijfer der Chamber of Shipping (1929 = 100), dat in 1937: 131.5 en in 1938: 95.0 bedroeg, daalde tot 88.0 in Maart 1939, toen de internationaal overeengekomen minimumvrachten wegens den heerschenden druk op de vrachtenmarkt met 20 pCt. verlaagd moesten worden; sindsdien volgde eenig herstel, doch het peil bleef over het algemeen beneden dat van het reeds weinig bevredigende voorafgaande jaar. De cijfers van het verkeer in de groote wereldhavens, en door de Suez- en Panama-kanalen wezen evenmin eenige verbetering aan.

Onder de huidige omstandigheden, nu de scheepvaart haar internationaal karakter bijna geheel verloren heeft en volledig aan nationale belangen is dienstbaar gemaakt, trekt de verdeling der vloot (stoom- en motortonnage) over de verschillende landen wel het meest de aandacht. Onderstaande tabel geeft hiervan een beeld.

¹⁾ Blijkens persberichten zal thans slechts een gedeelte van deze wet, nl. de steun aan den bouw van schepen, tot uitvoering komen.

	1925		1930		1935		1938		1939	
	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.
Gr. Brittannië en Ierland.....	19.304.670	30.9	20.321.920	29.8	17.298.432	27.1	17.675.404	26.4	17.891.134	26.1
Ver. Staten (zeeschepen)	11.931.562	19.1	10.645.730	15.6	9.664.665	15.2	8.936.465	13.4	8.909.892	13.0
Japan	3.919.807	6.2	4.316.804	6.3	4.085.650	6.4	5.006.712	7.5	5.629.845	8.2
Noorwegen	2.618.445	4.1	3.663.237	5.3	3.966.719	6.2	4.613.175	6.9	4.883.813	7.1
Duitschland	3.006.270	4.8	4.199.096	6.1	3.693.298	5.8	4.231.657	6.3	4.482.662	6.5
Italië	2.930.836	4.8	3.261.922	4.8	2.838.354	4.5	3.258.992	4.9	3.424.804	5.0
Nederland	2.587.789	4.1	3.079.000	4.6	2.553.776	4.0	2.852.012	4.3	2.969.578	4.3
Frankrijk	3.379.645	5.3	3.470.591	5.1	2.989.386	4.7	2.880.783	4.3	2.933.935	4.3
Griekenland	894.542	1.4	1.390.899	2.0	1.711.165	2.7	1.889.269	2.8	1.780.666	2.5
Zweden	1.253.900	2.0	1.594.313	2.3	1.540.890	2.4	1.571.054	2.3	1.577.120	2.3
Denemarken	1.021.617	1.6	1.071.521	1.6	1.098.648	1.7	1.129.556	1.7	1.174.944	1.7
Spanje.....	1.142.924	1.9	1.207.093	1.8	1.164.271	1.8	947.963	1.4	902.251	1.3

Wederom valt de sterke uitbreiding der Japansche vloot met ca. 623.000 ton op; ook Duitschland (met ca. 249.000 ton) en Noorwegen (met ca. 221.000 ton) kunnen belangrijke vooruitgang boeken. Na vele jaren op dezelfde plaats te zijn gebleven is Nederland thans van de 8e op de 7e plaats gekomen, daar de Nederlandsche vloot de Fransche met ruim 30.000 ton overtreft. De Grieksche en Spaansche vloten verminderden.

Vergelijking tusschen 1914 en 1939.

Wat de sterkte-verhoudingen der belligerente mogendheden betreft, kan de volgende vergelijking met 1914 worden gemaakt:

	1914			1939		
	Aantal schepen	In 1000 B. R. T.	Perc. wereldvloot	Aantal schepen	In 1000 B. R. T.	Perc. wereldvloot
Gr. Britt. en Ierland...	8.587	18.892	41.6	6.722	17.891	26.1
Britsche Dominions...	1.536	1.632		2.255	3.111	
Frankrijk...	1.025	1.922	4.4	1.231	2.934	4.3
	11.148	22.446		10.208	23.936	

De tonnage der Geallieerden is derhalve 1½ miljoen ton grooter dan in 1914, het aantal schepen, een factor, welke juist in verband met de mogelijkheid van vijandelijke aanvallen in oorlogstijd van veel belang is, is echter pl.m. 10 pCt. geringer dan vóór 25 jaar; verlies van een schip beteekent dus thans een naar verhouding grooter verlies aan tonnage.

De Duitsche vloot staat daarentegen wel in tonnage, doch juist niet in aantal schepen achter bij 1914.

	Aantal schepen	In 1000 B. R. T.	Percentage wereldvloot
1914 ..	2.090	5.135	11.3
1939 ..	2.495	4.483	6.5

De Russische vloot is sinds den vorigen oorlog verdubbeld en bestond op 30 Juni jl. uit 716 schepen met 1.315.766 B. R. T.

Zeer belangrijk is de tonnage der kleine neutrale staten toegenomen:

	1914 in 1000 B. R. T.	1939 in 1000 B. R. T.
Noorwegen	1.957	4.834
Nederland	1.472	2.970
Zweden	1.015	1.577
Griekenland	821	1.781
Denemarken	770	1.175
	6.035	12.337

Ook de tonnage van de groote tot dusverre neutrale staten zijn aanmerkelijk gestegen:

	1914		1939	
	1000 B. R. T.	% wereldvl.	1000 B. R. T.	% wereldvl.
Ver. Staten (zeeschepen) ..	2.027	4.5	8.910	13.0
Japan	1.708	3.8	5.630	8.2
Italië	1.430	3.1	3.425	5.0

Uit deze cijfers blijkt duidelijk, dat in den pas begonnen zee-oorlog de neutrale tonnage een veel grotere rol speelt dan 25 jaar geleden, toen de Geallieerden meer dan de helft der wereldvloot bezaten.

Kwaliteit van de vloten der verschillende landen.

Behalve de kwantiteit speelt ook de kwaliteit een belangrijke rol. De volgende staat geeft een vergelijkend overzicht van den leeftijd der voornaamste vloten. (Zie bovenaan volgende kolom).

De achterstand, welken Nederland ten aanzien van de vlootvernieuwing voor eenige jaren vertoonde, is snel ingehaald; het percentage schepen jonger dan 5 jaar steeg van 8.9 in 1936 tot 22.5 in 1939, welk percentage slechts overtroffen wordt door Japan en Noorwegen. 56.3 pCt. van de Nederlandsche vloot is jonger dan 15 jaar; een hooger percentage vertoonen Noorwegen met 63.8 pCt. en Groot-Brittannië met 56.5 pCt., dan volgen Denemarken met 50.6 pCt., Duitschland met 48.1 pCt., Japan met 45.0 pCt., Zweden met 41.4 pCt. en Frankrijk met 40.0 pCt.

	Mind. dan 5 jaar	5-10 j.	10-15 j.	15-20 j.	20-25 j.	25 jaar en ouder
Wereldvloot ...	15.8	9.9	15.7	22.1	16.2	20.6
Gr. Brittannië..	21.1	10.5	24.8	21	12.3	10.8
Ver. Staten (zeeschepen)	6	5.7	4.4	34.8	37.8	11.1
Japan	27.5	10.6	6.9	16.2	22.7	16.5
Noorwegen	24.6	20.8	18.4	15.7	9.7	10.9
Duitschland	19.9	5.3	22.9	32.6	5.2	14.1
Italië	1.7	7.9	17.1	24.4	16.7	32.2
Nederland	22.5	14.9	18.9	25.5	9.4	8.8
Frankrijk	13.2	14.7	12.1	33.3	11.1	15.6
Griekenland ...	5.8	0.5	2.8	13.3	33.4	44.2
Zweden	15.0	9.9	15.5	18.5	9.2	31.8
Denemarken ...	16.7	16.7	17.2	24.2	10.9	14.3

Een zeer ongunstig figuur maken, wat de moderniteit van de vloot betreft, Italië, waarvan slechts 26.7 pCt., de Vereenigde Staten, waarvan 16.1 pCt. en Griekenland, waarvan 9.1 pCt. der vloot jonger is dan 15 jaar.

Wat de motortonnage betreft, spant Noorwegen de kroon, waar 62.2 pCt. van de vloot uit motorschepen bestaat; daarop volgen Denemarken met 52.2 pCt., Zweden met 46.6 pCt. en Nederland met 45.4 pCt. Het aandeel der motortonnage in de Britsche vloot, 25.6 pCt., verschilt slechts weinig van dit aandeel in de wereldvloot, hetwelk 24.4 pCt. bedraagt. Zeer lage percentages vertoonen Frankrijk (14.8 pCt.), de Vereenigde Staten (6.7 pCt.) en Griekenland (1.1).

Opnieuw is de tonnage, welke op kolen als brandstof voor de voortstuwing is aangewezen, verminderd; deze bedraagt nog slechts 44.67 pCt. van de wereldvloot tegen 88.84 pCt. in 1914. De motorschepen vormen thans 24.36 pCt. van de wereldvloot, terwijl daarenboven 29.63 pCt. der tonnage is ingericht voor het stoken van olie.

De toeneming van de wereldvloot is voornamelijk het gevolg van den bouw van tankschepen en schepen kleiner dan 4000 ton (kleine vracht- en passagiersschepen, kustvaarders, visschersschepen, sleepboten, veerboten, lichters enz.); immers reeds gedurende verscheiden jaren neemt de stoom- en motortonnage ter beschikking van het passagier- en vrachtvervoer in de groote vaart (schepen boven 4000 ton niet ouder dan 25 jaar) uiterst langzaam toe; zij steeg van 30.184.000 B. R. T. in 1938 tot 30.430.500 B. R. T. in 1939; het aandeel van Engeland in deze z.g. kwaliteitstonnage bedraagt 35.29 pCt. van het wereldtotaal, dat van Nederland 5.48 pCt.

Sinds de twintiger jaren heeft, op enkele perioden van betrekkelijk korten duur na, het aanbod van scheepsruimte bijna steeds de vraag overtroffen en dientengevolge de wereldscheepvaart meestal in een toestand van min of meer latente of acute crisis verkeerd; in hoeverre het tonnagesurplus thans in verband met den oorlogstoestand in een tekort zal omslaan, laat zich nog moeilijk voorzien, al is het wel waarschijnlijk, dat dit zal gebeuren. Weliswaar zal het handelsverkeer ter zee met een zeer belangrijk gedeelte van Europa afnemen, doch daar staat tegenover, dat een gedeelte van de koopvaardijvloot der Geallieerden voor militaire doeleinden (troepentransporten, hulpkruisers) zal moeten worden aangewend, dat de onveiligheid, de blokkeeringen en het contrabande-onderzoek tot tal van oponthoud, vertraging en verandering (meestal verlenging) van route aanleiding geven, dat de Duitsche vloot voor het oogenblik vrijwel uitgeschakeld schijnt en tenslotte, dat reeds in de eerste oorlogsmoed vele schepen op mijnen zijn geloopt of op andere wijze tot zinken gebracht; de tengevolge van de oorlogvoering verloren tonnage wordt reeds thans op circa 200 à 300.000 ton geschat.

De vervanging van schepen en uitbreiding der tonnage door nieuwen aanbouw zal voorts worden belemmerd door onvoldoenden of zeer vertraagden aanvoer van materialen en den voorrang, welke op de werven aan bouworders der oorlogsmarine zal worden gegeven.

H. E. SCHEFFER.

DE MOMENTEEL POSITIE VAN NEDERLANDSCH-INDIË IN VERGELIJKING MET DE SITUATIE IN DEN OORLOG 1914-1918.

De huidige wereldoorlog zal Nederlandsch-Indië — evenals trouwens alle andere landen — voor tal van nieuwe economische moeilijkheden plaatsen, waarvan de draagwijdte thans nog niet kan worden overzien. Het is echter wel mogelijk om een vergelijking te maken tusschen de tegenwoordige situatie en die van den wereldoorlog van 1914—1918¹⁾ en tegen dien achtergrond in algemeene lijnen de positie te teekenen, waarin Indië zich thans bevindt.

Hierbij wordt uitgegaan van de veronderstelling, dat dit overzeesche gewest evenals het moederland neutraal blijft en dus niet in den oorlog betrokken wordt.

De scheepvaart.

Waar Nederlandsch-Indië als kapitaaldebiteurenland voor zijn welvaart zeer op den export is aangewezen, zal de economische situatie van dat gebied steeds afhangen van de mate, waarin het scheepvaartverkeer met het buitenland gaande kan worden gehouden. In den wereldoorlog 1914—1918 waren de scheepvaartverbindingen in den beginne naar omstandigheden nog wel bevredigend, doch werden zij in de latere jaren buitengewoon slecht als gevolg van den verscherpten duikbootoorlog, het toenemende gebruik van scheepstonnage voor militaire doeleinden, en het aanhouden van schepen voor onderzoek op contrabande.

Een ongunstige omstandigheid in den huidige oorlog is, dat de duikbootoorlog in scherpen vorm reeds in optima forma bestaat. Daartegenover staat, dat het de vraag is, of hij zulke resultaten zal hebben als in den vorigen oorlog, omdat Engeland thans niet meer zoo machteloos tegenover de vijandelijke duikbootaanvallen staat als toenmaals, althans in den beginne, het geval was. Intusschen zullen bij het lang voortduren van den oorlog de moeilijkheden om de scheepvaartverbindingen gaande te houden waarschijnlijk opnieuw zeer groot worden door het overwegende gebruik van tonnage voor militaire doeleinden en het aanhouden van schepen voor onderzoek.

Het bemoeilijken van de scheepvaartverbindingen betreft uiteraard die met Europa. In den vorigen wereldoorlog werden daarom voor het eerst verschillende lijnen met niet-Europeesche werldeelen ingesteld, zooals de verbinding met Noord-Amerika (nl. met New-York en San Francisco), met Zuid-Amerika (nl. met Valparaiso in Chili) en met Zuid-Afrika, terwijl de bestaande verbindingen met China, Japan en Australië werden versterkt. In dit opzicht staat Nederlandsch-Indië er thans beter voor dan indertijd, omdat van vorengenoemde verbindingen verschillende zijn gehandhaafd of, nadat zij gedurende eenigen tijd waren verbroken, opnieuw zijn ingesteld. In het algemeen zijn trouwens na 1918 de verbindingen met niet-Europeesche gebiedsdeelen verbeterd.

Afgezien daarvan zullen de scheepvaartmaatschappijen vermoedelijk een goeden tijd doormaken. In den vorigen wereldoorlog is de ervaring opgedaan, dat weliswaar verliezen aan schepen werden geleden door het stooten op zeemijnen en anderszins, doch dat deze ruimschoots werden goedge maakt door een sterke stijging van de vrachten en de prijzen der schepen ten verkoop, als gevolg van een volstrekt onvoldoend aanbod voor scheepsgelegenheid tegenover de sterk gestegen vraag. Speciaal de maatschappijen, die het interinsulaire vervoer binnen de grenzen van Nederlandsch-Indië verzorgen, zullen sterk profiteeren, omdat daar geen kans op verlies van scheepstonnage door oorlogsomstandigheden bestaat.

¹⁾ Gegevens betreffende den tijd van den wereldoorlog zijn, behalve in ambtelijke publicaties, o.m. te vinden in geschriften van E. Helfferich, Dr. H. F. Jacobs, Dr. Khouw Keng Liem e.a.

De handelsbalans.

De Indische handelsbalans gedurende de jaren 1914—1918 vertoont duidelijk het effect van het bemoeilijken der scheepvaartverbindingen en van de aan den dag getreden tendens tot prijsverhooging der goederen.

Het uitvoersaldo steeg van f 255 miljoen in 1914 tot 371 miljoen in 1915 en 422 miljoen in 1916. Daarna daalde het ingevolge het toenemende bemoeilijken der scheepvaartverbindingen tot 297 miljoen in 1917 en 112 miljoen in 1918.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat ook in den tegenwoordigen oorlog, indien deze lang duurt, een dergelijk verloop te zien zal zijn. Ook ditmaal zal zich wel eerst een vermeerdering van het uitvoersaldo als gevolg van de algemeene prijsverhooging der goederen en daarna een vermindering door de steeds toenemende moeilijkheid van scheepsvervoer doen gelden.

De invoer.

Het ligt voor de hand, dat in de invoergoederen naar de landen van herkomst een belangrijke wijziging zal intreden. In den wereldoorlog 1914—1918 was dit zelfs in die mate het geval, dat o.m. zoogenaamde Australische Rijnwijn (Quelltaler Flock), Zuid-Afrikaansche port, Californische Bordeaux en Japansch bier werden gedronken in plaats van de tevoren gebruikelijke Europeesche dranken.

Intusschen zal deze wijziging ditmaal niet zooveel voeten in de aarde hebben als toenmaals, omdat de invoer uit Europa thans relatief van minder betekenis is dan vroeger. Bij het begin van den wereldoorlog was 60 pCt. van den Indischen invoer uit Europa afkomstig. In en na den oorlog veranderde dit tot 34 pCt. in 1934, om vervolgens weer als gevolg van de contingentteeringsmaatregelen te stijgen tot 50 pCt. in 1938. Er bestaat alle kans, dat de invoer uit Japan, die de laatste jaren kunstmatig werd teruggedrongen, onder den drang der omstandigheden weer zal stijgen. Deze „Weg zurück“ is echter gemakkelijker af te leggen dan de onbekende weg in de jaren 1914—1918, omdat toen de stijgende invoer uit de niet-Europeesche gebiedsdeelen nieuwe artikelen op de markt bracht en bijv. Japan nog niet in dezelfde mate als nu op de Indische markt was ingesteld. Bovendien is de import uit de Vereenigde Staten van Amerika sinds die jaren zeer gestegen, zoodat uitbreiding daarvan — mede in verband met de tegenwoordig reeds bestaande scheepvaartverbindingen — veel gemakkelijker zal gaan dan in den vorigen wereldoorlog, toen de invoer uit de Vereenigde Staten vrij gering was en in den aanvang niet rechtstreeks kon geschieden.

De uitvoer.

In den wereldoorlog van 1914—1918 heeft de sterke vraag naar koloniale producten aanvankelijk de prijzen der Indische exportgoederen omhooggedreven. Het indexcijfer steeg tot 117 in 1916 (basisjaar 1913 = 100). Het nijpende gebrek aan scheepstonnage veroorzaakte echter een toenemend bemoeilijken van de verscheping en aldus een ophooping der voorraden, tengevolge waarvan de prijzen in Indië — in tegenstelling tot die in de consumptielanden — vanaf de tweede helft van 1916 weer scherp daalden; het indexcijfer kwam tenslotte in het derde kwartaal 1918 op 102. Eerst na den oorlog trad een belangrijke verbetering in.

Ook thans zijn prijsstijgende tendenzen bij de Indische uitvoerproducten aanwezig. Er zijn echter eenige belangrijke verschillen vergeleken bij 1914.

Zoo bestaat in tegenstelling tot de situatie van 25 jaar geleden een groote overcapaciteit van de voortbrenging dan wel een overproductie der exportproducten. In verband hiermede is ten aanzien van de meeste dezer producten, t.w. suiker, rubber, thee, kina, tin, een productierestric tie toegepast. Nu zal naar onze meening ongetwijfeld de vraag van de verschillende Indische uitvoerproducten stijgen, hetzij omdat de behoefte daaraan toeneemt (bijv. ten aanzien van de

voor de oorlogsvoering belangrijke producten rubber, petroleum en tin), hetzij omdat de productie van soortgelijke of concurrerende artikelen wegens den oorlog in andere landen afneemt (bijv. van suiker, plantaardige oliën en vetten en vezelproducten). Verder zullen in de gegeven omstandigheden van alle producten, onverschillig of in verband met den oorlog de consumptieve vraag daarnaar stijgt of de voortbrenging inkrimpt, de door den handel (of de overheid) aangelegde voorraden grooter zijn dan in normale omstandigheden, waardoor de totale vraag zeker toeneemt. Waar evenwel ten aanzien van alle Indische uitvoerproducten een overcapaciteit der voortbrenging dan wel een overproductie bestaat, zal de stijgende vraag zich vooreerst veeleer in een quantitatief groo-teren afzet dan in een sterke prijsverhoging kenbaar maken. De productierestricties zullen steeds meer verzacht worden. Dit laatste verschijnsel heeft zich trouwens reeds in ruime mate voorgedaan: zoo zijn de uitvoerquota voor tin reeds in korten tijd van 45 pCt. op 120 pCt., die voor rubber van 50 pCt. op 75 pCt. en die voor thee van 90 pCt. op 95 pCt. gebracht.

In het voorbijgaan moge worden opgemerkt, dat de productierestricties in de komende oorlogsjaren een vraagstuk op zichzelf zullen vormen. Verschillende mogelijkheden staan hier open: handhaving der restricties met opvoering der quota boven de basisquota, tijdelijke buitenwerkingstelling van een bepaald deel der restrictiebepaling met handhaving der overeenkomsten of opheffing dezer overeenkomsten onder den druk der oorlogsomstandigheden. De tijd zal moeten leeren, welke oplossing zal worden aangevaard, doch een definitieve opheffing achten wij niet waarschijnlijk, omdat daarmee de moeizame arbeid van vele jaren vernietigd zou worden.

De omstandigheid, dat er zich voorloopig eer een toeneming der uitvoerkwantiteit dan een prijsstijging der Indische uitvoerproducten zal voordoen, maakt overigens voor het economische leven geen verschil: in beide gevallen is de economische welvaart gebaat.

Een andere kwestie is echter, dat de stijging van de kwantiteit respectievelijk den prijs der uitvoerproducten voor een belangrijk deel afhangt van de verschepingsgelegenheid in de komende oorlogsjaren. De afhankelijkheid van de verscheping naar Europa is nu wel iets geringer dan in de jaren 1914—1918 het geval was, omdat de export minder op Europa is georiënteerd dan vroeger. Vóór den vorigen oorlog ging 45 pCt. van den Indischen export naar Europa en in 1938 37 pCt.; dit laatste percentage is nog onnatuurlijk hoog door de economische samenwerking tusschen Nederland en Indië. Ook hier kan zoo noodig „der Weg zurück” worden afgelegd, hetgeen gemakkelijker is dan het inslaan van een nieuwen weg, zooals in de jaren 1914—1918 geschiedde.

De voedselvoorziening.

In de jaren 1914—1918 heeft men zoodanige moeilijkheden met de voedselvoorziening gehad, dat er ernstig over gedacht is aan de suikerindustrie op Java van overheidswege een inkrimping op te leggen, teneinde het daardoor vrijkomende areaal met voedingsgewassen te kunnen bebouwen. Waar tegenwoordig de suikercultuur door de in 1929 uitgebroken crisis reeds een beperking van ongeveer 50 pCt. heeft ondergaan, zal een dergelijke maatregel thans wel niet noodig zijn.

Nederlandsch-Indië had in 1913 voor zijn voedselvoorziening een invoer noodig van ongeveer 444.000 ton rijst, waarvan Java alleen er 196.000 betrok. Deze situatie is sindsdien belangrijk gewijzigd tengevolge van een zeer verbeterde voedselvoorziening. In 1938 was de toestand aldus, dat ongeveer 316.000 ton rijst in geheel Indië moest worden ingevoerd, waarvan slechts 6.000 ton in Java. Hierbij dient echter te worden bedacht, dat een deel van dezen invoer moet worden toegeschreven aan voorraadvorming op onder-

nemingen in verband met den internationalen toestand. Voorts dient in aanmerking te worden genomen, dat de voor de volksvoeding zeer gewichtige productie van maïs en cassaveproducten thans veel belangrijker is. In 1913 werden 58.000 ton maïs en 106.000 ton cassaveproducten uit Indië uitgevoerd en in 1938 respectievelijk 102.000 ton en 264.000 ton (in het gunstiger jaar 1937 zelfs het dubbele van beide laatstgenoemde cijfers). Verder moest in 1913 50.000 ton kedelee (sojaboonen) worden ingevoerd, terwijl Indië thans geheel in zijn behoefte daaraan voorziet. Volgens een door de Indische Regeering onlangs in den Volksraad afgelegde verklaring, is Indië op het gebied der voedselvoorziening practisch self-supporting. Om deze reden staat Indië er thans ten aanzien van de voedselvoorziening beter voor dan indertijd. Dat niettemin onlangs een teeltdwangordonnantie is vastgesteld, is uitsluitend geschied met het oog op eventuele misoogsten en om de streken, die bij breking der interinsulaire verbindingen voedselnoed zouden lijden, zoo noodig tot een grooteren verbouw van voedselgewassen te kunnen dwingen.

De industrie.

Het grootendeels afsnijden van de verbindingen met Europa heeft in den vorigen wereldoorlog het ontstaan van een kunstmatige industrie tengevolge gehad, welke zich na den oorlog grootendeels niet kon handhaven. Deze oorlogsindustrie legde zich toe op de vervaardiging van producten als calcium carbide, inkt, zegellak, verven, vernissen, touw, chemische en pharmaceutische preparaten, rubberartikelen, margarine, conserven, chocolade, zeep en sigaren.

Sinds de in 1929 begonnen crisis heeft de industrialisatie in Indië een belangrijken vooruitgang ondergaan. In industrieel opzicht staat Indië er thans veel beter voor dan in 1914. Natuurlijk zullen ook nu verschillende oorlogsindustrieën ontstaan, met de daaraan verbonden nadeelen, doch de beteekenis daarvan zal zeker niet zoo groot zijn als vroeger.

Het prijsniveau.

In den oorlog 1914—1918 is het prijsniveau begrijpelijkerwijs sterk gestegen als gevolg van de monetaire oorlogsinflatie en het schaars worden van verschillende producten. De moeilijkheden met de verscheping hadden in tal van opzichten ten aanzien van de invoer- en de uitvoerproducten een verschillend effect. De prijzen der invoerartikelen stegen onophoudelijk in een snel tempo; het indexcijfer, dat voor 1913 op 100 stond, was het derde kwartaal 1918 gekomen op 275. Het indexcijfer der exportproducten steeg aanvankelijk tot 117 in het tweede kwartaal 1916 om vervolgens in verband met de ernstige vervoersmoeilijkheden ter zee te dalen tot 102 in het derde kwartaal 1918. Hieruit blijkt, dat de ruilvoet met het buitenland weer ten nadeele van Indië veranderde.

Een dergelijke ongunstige ontwikkeling valt ook in den tegenwoordigen oorlogstoestand te verwachten, doch in minder sterke mate. Immers, staat wel vast, dat de positie van Indië thans beter is, omdat de scheepvaart wel minder verstoord zal worden en omdat bedoeld overzeesch gewest voor zijn in- en uitvoeren minder afhankelijk is van Europa. Ook zal het feit, dat Indië bij het bemoeilijken van den import uit Europa voor zijn invoeren gemakkelijker op Japan en de Vereenigde Staten van Amerika kan terugvallen, een gunstigen invloed uitoefenen op het aanbod van importgoederen, waardoor de prijsstijging minder scherp zal zijn dan indertijd het geval was. Ook zal de door de Overheid op de prijzen uitgeoefende controle een matigenden invloed uitoefenen.

Eventuele stoornis in het betalingsverkeer met het buitenland.

In den oorlog 1914—1918 deed zich stoornis voor in het wisselverkeer. De particuliere banken waren bij het uitbreken der vijandelijkheden in het algemeen

niet meer genegen wissels te koop en T.T.'s over te nemen of wissels en T.T.'s op sommige landen af te geven. Dientengevolge zou de voorziening met bedrijfskapitaal voor verschillende ondernemingen, w.o. suikerondernemingen, en het betrekken van vele importgoederen ernstig zijn bemoeilijkt, ware het niet, dat de Javasche Bank, in samenwerking met De Nederlandsche Bank in het moederland, in de bres sprong.

Het is ons niet bekend, dat dergelijke storingen in het wisselverkeer ook thans plaats vinden. Mochten zij zich voordoen, dan zal ook ditmaal wel een oplossing voor de moeilijkheden worden gevonden.

De wisselpariteit met het moederland.

Dank zij de samenwerking van de Javasche Bank met De Nederlandsche Bank is het in de jaren 1914—1918 mogelijk geweest de pariteit tusschen den Indischen en Nederlandschen Gulden te handhaven. Alleen daalde de koers van den Indischen Gulden, welke normaliter voor telegraphic transfers 99¼ was, in September 1915 tot 98¼, zulks in verband met de hooge vracht- en assurantiecosten, vermeerderd met de kosten van de Nederlandsche Overzee Trust (N.O.T.), welke dienden te worden gemaakt voor het vervoer van goud naar Nederland. Deze situatie, die dus uitsluitend aan technische en niet aan algemeen-economische factoren te wijten was, duurde slechts tot September 1916, toen de versterking der middelen in Nederland verzekerd was en de koers weer gebracht kon worden op 99¼.

Deze stabilisatie van den koers tegenover Nederland is dus doorgevoerd ondanks de verslechtering van den ruilvoet en ondanks het feit, dat het uitvoersaldo van Indië na 1916 sterk daalde.

Ook in dezen oorlog zal natuurlijk alles gedaan worden om de traditioneele pariteit tusschen den Nederlandschen en den Indischen Gulden te handhaven. Men zal daarin waarschijnlijk ook wel slagen. Mocht het tegoe, dat uit de opbrengst van den Indischen export in het buitenland gekweekt wordt en dat den normalen grondslag vormt voor de handhaving van de pariteit, niet voldoende blijken, dan zal het moederland ongetwijfeld met credieten bijspringen. Deze ervaring is trouwens ook in de crisis van 1929 en volgende jaren opgedaan, toen tal van Indische bedrijven door credieten van moedermaatschappijen of banken in Nederland staande moesten worden gehouden.

De landsfinanciën.

Bij het begin van den vorigen wereldoorlog stonden de landsfinanciën er heel wat beter voor dan nu. In 1914 had Indië nauwelijks eenige schuld op langen termijn en moest, te beginnen met 1915, de leeningspolitiek nog geheel worden opgebouwd. Thans heeft Indië een schuldenlast (op langen termijn) van 1.25 milliard, die in de komende jaren nog wel belangrijk zal stijgen.

Conclusie.

De slotsom is, dat Indië er in economisch opzicht wel beter voor staat dan in 1914, omdat de economische banden met Europa thans lossen zijn dan vroeger, de eigen voedselproductie het gewest praktisch self-supporting heeft gemaakt en de industrialisatie verder is voortgeschreden. Ten aanzien der openbare financiën is de situatie echter veel ongunstiger dan indertijd.

De prijzen zullen evenals toenmaals omhoog gaan, doch niet zoo scherp fluctueeren, omdat de scheepvaartverbindingen met Europa niet in zoo sterke mate verbroken zullen worden, de verbindingen met de niet-Europeesche gebieden grooter zijn, een overcapaciteit der voortbrenging dan wel een feitelijke overproductie van Indische exportproducten bestaat en de Overheid op de prijsontwikkeling toeziet. Mede in verband hiermede zal de ruilvoet zich niet in zoo ongunstigen zin ontwikkelen als in de jaren 1914—1918.

Medio September 1939. Mr. D. J. HULSHOFF POL.

HET JONGSTE BESLUIT VAN DE INTERNATIONAL TEA COMMITTEE.

Werking der theerrestrictie.

De theerrestrictie, waardoor de uitvoer van thee uit de tot het restrictiesysteem toetredende productielanden Britsch-Indië, Ceylon en Nederlandsch-Indië, wordt geregeld, trad op 1 April 1933 in werking. De International Tea Committee, die in Europa zetelt, adviseert tot vaststelling, handhaving of wijziging van het percentage; de Regeeringen van Britsch-Indië, Ceylon en Nederlandsch-Indië sanctionneeren de „recommendation” van de I.T.C. en verleen derhalve haar medewerking door aanvaarding daarvan. Daarna kondigt de I.T.C. de genomen beslissing af.

Ofschoon de eerste restrictieperiode eerst op 31 Maart 1938 afliep, werd op 16 November 1936 tot voortzetting van de restrictie besloten en wel voor een nieuwe periode van 5 jaar. In afwijking van de voor de eerste periode gemaakte regeling, waarbij telkenmale in November het vastgestelde percentage kon worden gewijzigd, gold voor de tweede periode een soepeler regeling, waardoor de vaststelling van het exportpercentage te allen tijde kon plaatsvinden. Deze regeling leidde er tevens toe, dat de quota voor de periode 1938/39, vastgesteld in November 1937, eerst in Maart 1939 werd herzien.

Men mag gerust zeggen, dat de theerrestrictie goed gewerkt heeft. Beschouwt men de resultaten van deze productiebeperking met alle daaraan verbonden consequenties, dan zal mogen worden geconstateerd, dat de instanties, die belast waren met deze restrictie, getoond hebben een open oog te hebben voor het feit, dat een consumptie-artikel in zijn verbruik niet mag worden gehinderd. Met wijs beleid werden de exportpercentages vastgesteld, zoodat al te groote prijschommelingen werden voorkomen.

Het feit, dat de *maximum*-export van elk der contracteerende landen afzonderlijk, gekozen uit één der jaren 1929, 1930 en 1931, als basis werd aangenomen voor de vaststelling der z.g. „standard exports” der resp. landen, heeft tot dezen rustigen ontwikkelingsgang ongetwijfeld bijgedragen.

De percentages bedroegen in de achter ons liggende restrictieperioden

van 1933/34	85	%
„ 1934/35	87½	„
„ 1935/36	82¼	„
„ 1936/37	82½	„
„ 1937/38	87½	„
„ 1938/39	92½	„
en voor het loopende tijdvak	„ 1939/40	90

Ofschoon een wijziging van het laatstgenoemde percentage niet verwacht werd vóór Februari 1940, kondigde de I.T.C. begin van deze maand aan, dat voor het loopende restrictiejaar 1939/40 het percentage wordt verhoogd tot 95 pCt. Hierbij werd dus door de I.T.C. gebruik gemaakt van de in den aanvang van dit overzicht vermelde soepelere regeling. Dit besluit betreft niet de volgende restrictieperiode, maar de thans loopende periode, die op 31 Maart 1940 eindigt. Het treedt derhalve direct in werking. In haar aankondiging zegt de I.T.C., dat de statistische positie en de internationale omstandigheden haar tot dit besluit hebben bewogen.

Waarom thans verhooging van het exportpercentage tot 95 pCt.?

Er moet nu een bevredigend antwoord gevonden worden op de vraag, waarom thans een verhooging van het exportpercentage tot 95 pCt. noodig is, terwijl toch het *gemiddelde* percentage van de eerste restrictieperiode 1933/34—1937/38 slechts 85 pCt. heeft bedragen. Om daartoe te geraken, verdient het aanbeveling de uit vorige jaren beschikbare gegevens nader te bekijken.

De volgende cijfers geven een aardig beeld van de statistische positie van het artikel thee en den prijsloop gedurende de jaren 1932 t/m. 1938.

Voorraden in „United Kingdom”.

Bind December 1932	309.427.000 lbs.
„ „ 1933	238.220.000 „
„ „ 1934	302.026.000 „
„ „ 1935	265.442.000 „
„ „ 1936	235.671.000 „
„ „ 1937	217.261.000 „
„ „ 1938	242.773.000 „

Jaarlijksche doorsnee-prijzen.

	In veilingen te Amsterdam in cts. per ½ kg	In veilingen te Londen in d. per lb.
1932	28¼	9.45
1933	31¼	11.70
1934	39½	13.27
1935	33¼	12.90
1936	39½	13.07
1937	53¼	15.18
1938	50¼	14.38

De jaren 1932 tot en met 1936 mogen als overgangsjaren worden beschouwd. De wisselende exportpercentages toonen duidelijk aan, dat de I.T.C. het in die jaren geldende prijsniveau, in tegenstelling tot de ruïneuze prijzen van vóór de restrictie, als een gezonde basis beschouwde.

In November 1936 werd voor de restrictieperiode 1937/38 het exportpercentage van 82½ pCt. verhoogd tot 87½ pCt. De vraag naar thee overtrof het aanbod, zoodat afnemende voorraden in Engeland — het belangrijkste centrum voor den theehandel — de verwachting wettigden, dat het prijsniveau dermate zou worden beïnvloed, dat bij een ongewijzigd percentage van 82½ pCt. een belangrijke prijsstijging in 1937/38 zou intreden. Een blik op de doorsnee-prijzen van 1936 en 1937 toont duidelijk aan, dat de prijs, ondanks het verhoogde exportpercentage, sterk opliep.

In November 1937 werd voor de restrictieperiode 1938/39 het percentage tot 92½ pCt. verhoogd. Die sprong bleek wat groot en in Maart 1939 werd voor de restrictieperiode 1939/40 het percentage tot 90 pCt. teruggebracht. De voorraadpositie gedurende het tweede halfjaar van 1938 wekte zelfs de verwachting, dat het percentage tot 87½ pCt. zou worden verlaagd.

De vraag naar thee in de tegenwoordige omstandigheden.

Het is voor de beoordeeling van de huidige situatie van belang te constateeren, dat, toen de onzekerheid over het vast te stellen percentage werd weggenomen door de afkondiging van het besluit om het percentage op 90 pCt. vast te stellen, er geen daling in de theeprijzen intrad. *De ruimere productie vond voldoende tegenwicht* in de toen reeds heerschende internationale onzekerheid en de daarmee gepaard gaande vorming van onzichtbare voorraden.

Wanneer men dezen gang van zaken in de herinnering terugroept, dan staat men niet meer vreemd tegenover het in October 1939 vastgestelde exportpercentage van 95 pCt. Het is zonder meer duidelijk, dat door den in September ingetreden oorlogstoestand, de vraag naar thee in de belangrijkste consumptiecentra moest toenemen. Thee is een artikel waaraan groote behoefte bestaat, zoowel in oorlogvoerende, als in neutrale landen. Aan een dringende vraag zal moeten worden voldaan, omdat, ondanks de plaats gevonden constante voorziening van alle schakels tusschen producenten en consumenten, er nooit thee genoeg is, wanneer men zich moet voorbereiden op een langen duur van een oorlog, die zich op catastrophale wijze dreigt uit te breiden.

De vraag is zelfs gerechtvaardigd, waarom dan het percentage niet werd verhoogd tot 100 pCt.

Het antwoord op die vraag is wellicht zeer een-

voudig. De productie zal bij het vastgestelde percentage van 95 pCt. ten volle 100 pCt. bedragen, want het percentage van 95 pCt. treedt onmiddellijk in werking en geldt voor het *lopende* restrictiejaar 1939/40. In 6 maanden zal dus volle 5 pCt. van de voor een jaar vastgestelde „standard-exports” mogen worden geproduceerd en uitgevoerd, hetgeen gelijk staat met pl.m. 40 miljoen lbs., die extra beschikbaar kunnen komen.

Ceylon en Nederlandsch-Indië zullen wel in staat zijn het volle extra kwantum te produceeren; voor Britsch-Indië zal het moeilijker zijn zijn productie belangrijk te verhoogen, althans tot ult. December, in verband met de aflopende oogsten. Het z.g. „carry-over”-systeem, waardoor op 31 Maart een achterstand alsnog zal mogen worden ingehaald, voor Britsch-Indië en Ceylon tot 31 Mei, voor Nederlandsch-Indië tot 15 Mei 1940, zal er echter voor zorgen, dat dit surplus in ieder geval op den duur op de markt komt.

Indien er een aanleiding bestaat tot het schrijven van deze beschouwing over een onderwerp, dat reeds in verschillende dagbladen werd gecommuniqueerd, dan is het deze, dat het dienstig mag worden geacht een waarschuwend stem te laten hooren tegen het gevaar, dat hen bedreigt, die zich vertrouwd maken met prijzen, die aanmerkelijk hooger zijn dan de prijzen van de laatste jaren.

Komt er vrede, dan is het gevaar van een scherpe daling niet denkbeeldig.

Gaan wij een oorlog van langen duur tegemoet, dan kan dit gevaar nog grooter worden, al naar gelang dit gevaar naar een verder verwijderd tijdstip wordt verschoven.

M. DE BRUYN.

AANTEKENINGEN.

De positie van Finland in de wereldhuishouding.

Onder den titel „Die Volkswirtschaft Finnlands und ihre weltwirtschaftlichen Verflechtungen in der Nachkriegszeit” is in de bekende reeks der „Kieler Vorträge” een rede van Dr. C. A. J. von Gadolin over dit onderwerp in druk verschenen. Enkele der meest interessante verschijnselen, welke hij behandelt, nemen wij eruit over.

Het economische leven van Finland heeft na den oorlog 1914—1918 in het teken van een voortschrijdende industrialisatie gestaan. Door haar werden de belangrijkste problemen, waarmee Finland te kampen had, direct of indirect opgewekt. Het agrarische vraagstuk was vrij spoedig reeds opgelost. In 1901 bevonden zich in Finland tegenover 110.000 zelfstandige boerenhuishoudingen 160.000 huishoudingen van hoorige boeren en 207.000 boerenarbeiders. Hoe moesten deze beide laatste categorieën geholpen worden? Reeds in den herfst van 1918 kregen de hoorige boeren het recht, bouwland en boschgrond te koopen, daartoe in staat gesteld door den Staat, die hun credieten op langen termijn verstrekke. Daarom waren er in 1934 in Finland 450.000 zelfstandige boerenhuishoudingen. Vele boerenarbeiders vonden werk in de houtindustrie.

De mate, waarin het industrialisatieproces zich na den wereldoorlog in Finland heeft voortgezet, blijkt uit een vergelijking van de relatieve toename van de waarde der oogsten, de industriele productie en den uitvoer in de periode 1920—1937. De waarde van den totalen oogst bedroeg in 1920 Fmk. 340 mill. Stellen wij deze op 100, dan was de waarde van de totale industriele productie, de houtindustrie, de papierindustrie en den uitvoer resp. 182, 67, 34 en 86. Dit beeld had in 1937 belangrijke veranderingen ondergaan. De waarde van den oogst was toen Fmk. 760 mill. De op analoge wijze samengestelde cijferreeks toonde echter dit beloop: totale industriele productie: 278; hout 120; papier 62; en de uitvoer: 124.

In de eerste plaats valt de absolute stijging van de agrarische productie op. Finland is, dank zij de gevoerde protectionistische politiek, thans in staat de geheele eigen behoefte aan tarwe te dekken.

Verder valt de sterke industriële expansie in deze periode op. Vooral de exportindustrie en daarin weer de houtindustrie hebben zich sterk ontwikkeld. Hoewel zij beschermd werden, is de waarde van de productie van de binnenlandsche industrieën — met en tengevolge van het achterblijven van de agrarische productie — relatief afgenomen.

De uitbreiding van de agrarische productie en de Finsche industrialisatie weerspiegelen zich in den invoer. De invoer van grondstoffen, halffabrikaten en kapitaalgoederen nam toe van 39 pCt. van den totalen invoer vóór den oorlog tot 67.5 pCt. in 1937. Finland was bezig zijn industriële productie-apparaat op te bouwen! Het aandeel der industriële eindproducten in den invoer bleef in deze periode dan ook steeds pl.m. 19 pCt. De invoer van levens- en genotmiddelen daalde echter aanzienlijk, van 40 pCt. tot 12.5 pCt. Voor de voedselvoorziening werd Finland onafhankelijker van het buitenland.

De voornaamste, men kan bijna wel zeggen: de eenige, grondstof, waarover Finland beschikt om zijn industrie een basis te geven, is het hout. Na den oorlog werden de houtproducten meer en meer in Finland zelf bewerkt. De zagerij werd aangevuld met een meubelhoutindustrie, vervolgens ging men over tot meubelfabricage en werden de producten van deze industrie geëxporteerd.

Naar welke landen richtte de uitvoer zich? Vóór den oorlog 1914/18 ging 35 pCt. van den Finschen uitvoer naar Rusland. Deze markt viel na den oorlog bijna geheel weg, in de laatste jaren heeft dit percentage nooit meer dan 0.5 bedragen. De uitvoer naar Engeland steeg daarentegen aanmerkelijk. Schommelde hij voor den oorlog om de 25 pCt. van den totalen uitvoer, in de dertiger jaren is dit nooit minder dan 40 pCt. geweest. In de Vereenigde Staten werd een nieuw afzetgebied gevonden, dat thans ongeveer 9 pCt. van den Finschen uitvoer afneemt. De uitvoer naar Duitsland is eveneens iets toegenomen.

Een van de meest ernstige problemen in verband met den Finschen uitvoer is gelegen in zijn eenzijdige oriëntering naar enkele landen. Engeland, Duitsland en de Vereenigde Staten nemen thans 65 pCt. van den Finschen uitvoer af. Deze is dus grotendeels afhankelijk van het intact blijven der overzeesche verbindingen en derhalve in oorlogstijd uiterst kwetsbaar. Gadolin, wiens rede dezen zomer werd uitgesproken, dringt dan ook aan op een grotere geografische differentiatie van den export; met name de markt van Rusland biedt nog vele mogelijkheden.

De uitvoer is ook eenzijdig georiënteerd op den uitvoer van hout en houtproducten. Hoë gevaarlijk dat kan zijn, hebben de ervaringen in 1927/28 bewezen, toen door de Russische concurrentie de houtprijzen heel scherp daalden, en de invoer dientengevolge van 1928 op 1929 afnam met meer dan 50 pCt. Thans tracht men de variatie in de uitvoerproducten te vergroten door vroeger niet-bekende grondstoffen te verwerken. De „witte kool" wordt meer en meer ontgonnen, kopererts is in groote hoeveelheden aanwezig, er ontstaat een koperveredelingsindustrie. IJzererts is reeds ontdekt, binnen enkele jaren zal Finland een belangrijke nikkelproducent zijn.

De rentestand is in Finland langen tijd zeer hoog geweest als gevolg van het gebrek aan spaarkapitaal en den tegenzin om buitenlandsch kapitaal aan te trekken. Om die reden waren de rentabiliteitsverhoudingen in de Finsche industrie tot pl.m. 1934 meermalen niet zeer gunstig. Sindsdien is een verandering daarin opgetreden. Na de economische depressie, die tot 1933 duurde en overwonnen werd door een depreciatie van de Finsche Mark tot 10 pCt. beneden het Pond Sterling, is een blijvend laag renteniveau ontstaan.

Het vroegere depositotekort is in een overvloed omgeslagen.

De welvaart is aanmerkelijk gestegen, het inkomen is gelijkmatiger over de verschillende bevolkingsgroepen verdeeld. Dit opende gunstige vooruitzichten voor de binnenlandsche industrieën, die nu op een stabielere koopkracht konden rekenen.

De economische ontwikkeling van Finland sinds den oorlog 1914—1918 is zeer zeker niet zonder schokken geschied. Als geheel stond het land er bij het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog echter niet ongunstig voor. De perspectieven voor de agrarische productie, de binnenlandsche industrieën en de exportindustrieën waren gunstig. Afgewacht dient te worden, in hoeverre de tegenwoordige omstandigheden daarin wijziging hebben gebracht.

Het vraagstuk van den internationalen handel in de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde.

De Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek heeft ter behandeling in haar op 4 November a.s. te Rotterdam te houden jaarvergadering de volgende vragen aan de orde gesteld:

„Welke wijzigingen zijn gedurende de laatste 25 jaren ingetreden in de verhouding tusschen de hier te lande verbruikte, binnenslands geproduceerde goederen en die, welke uit het buitenland worden ingevoerd? Is het te verwachten, dat deze wijzigingen zich in de komende jaren in dezelfde richting zullen voortzetten? Welke gevolgen dienen deze wijzigingen te hebben voor de door Nederland te voeren handelspolitiek?"

Over deze vragen zijn twee bundels met praeadviezen verschenen, van de hand van *Prof. J. van Gelderen*, *Dr. A. de Graaff* en *Mr. L. G. Kortenhorst*, terwijl de statistische zijde van deze problemen is onderzocht in een afzonderlijke nota van *J. H. Spiegelberg*.

Het vraagstuk der handelspolitiek heeft laatstelijk weder zeer groote actualiteit gekregen en, al is momenteel de toestand sterk veranderd door het uitbreken van den oorlog, zoo lijdt het toch geen twijfel, of dit probleem zal ook na het beëindigen van de vijandigheden in het centrum der belangstelling terugkeeren. Het is thans de derde maal, dat de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde de handelspolitiek aan de orde stelt; het eerst geschiedde dit in 1904 in verband met den toen ontbranden strijd over wijziging van het tarief van invoerrechten in protectionistischen zin. Toen de actieve handelspolitiek het hoofd opstak, werd het vraagstuk in 1926 opnieuw op de agenda geplaatst. En thans, nu wij allerwegen de meest ingrijpende structuurveranderingen in het economische leven zien plaats vinden, welke ook de ontwikkeling van den internationalen handel sterk beïnvloeden, is de beantwoording van de hierboven weergegeven vragen aan ter zake kundige praeadviseurs voorgelegd.

Wij willen thans het een en ander mededeelen uit het praeadvies van *Dr. A. de Graaff*, hetwelk het eerst is verschenen, tezamen met de statistische nota. Op deze laatste en op de beide andere praeadviezen hopen wij in het volgende nummer terug te komen.

Dr. de Graaff heeft een en andermaal in zijn praeadvies gewezen op het feit, dat de internationale handel weliswaar in de laatste depressie aanzienlijk heeft geleden, doch dat er geen sprake van is, dat over dien handel de doodsklok zou moeten worden geluid. Integendeel, alle cijfers, waarvan de schrijver er vele in zijn stuk heeft verwerkt, tonen met een duidelijkheid, waaraan niets mankeert, dat de handel nog steeds een integreerend deel van het economische leven van alle landen vormt. Wij doen den volgenden greep uit de cijfers van *Dr. de Graaff*, welke het bovenstaande kunnen bevestigen. (Zie staat blz. 778).

Volumen van den wereldhandel (1913 = 100).

1900.. 61,7	1924.. 102,4	1932.. 96,4
1905.. 74,3	1925.. 109,2	1933.. 98,2
1910.. 84,4	1926.. 110,4	1934.. 101,3
1913.. 100	1927.. 121,5	1935.. 105,9
1920.. 80,1	1928.. 124,8	1936.. 109,0
1921.. 79,5	1929.. 129,9	1937.. 122,7
1922.. 88,6	1930.. 119,4	
1923.. 90,6	1931.. 110,9	

De aard van den handel en zijn geografische spreiding zijn veranderd, maar niet de omvang. Er is nog steeds zeer groote internationale vervlochtenheid. Ook al is er een „sinkende Auszenhandelsquote”, hetgeen bij toenemende productie niet zeer verwonderlijk is, zoo blijft toch de handel in absoluten zin zich op den duur in stijgende richting bewegen.

De schrijver behandelt dan in het eerste hoofdstuk van zijn praeadvies de aspecten en vooruitzichten van den internationalen handel. Het belangrijkste element in de verschuivingen in den internationalen handel is de opkomst van nieuwe „jonge” landen, waardoor het centrum van het economische leven zich van het oude Europa meer en meer naar de Pacific gaat verplaatsen. Nieuwe industriegebieden komen op en in Europa vindt een proces van reagrarisatie plaats. Eindfabrikaten kunnen op veel meer plaatsen ter wereld worden vervaardigd dan vroeger; daardoor is de handel tusschen industriegebieden onderling verminderd; hun complementaire functie ten opzichte van elkander is sterk afgenomen. Daarentegen is de handel tusschen industrielanden eenerzijds, en grondstoffen-produceerende en agrarische landen anderzijds, relatief toegenomen.

Het volgende staatje geeft daarvan een beeld:

Handelsverkeer tusschen industrieele landen en agrarische en grondstoflanden (in pCt. van den wereldhandelsomzet naar de waarde)

	1911-1913	1927-1929	1929	1931	1933	1936	1937
Ind. landen - Ind. land.	29.7	24.3	24.2	25.3	22.7	18.9	17.3
Ind. landen - Agr. en Gr. landen	59.5	63.4	65.2	66.2	66.7	70.2	72.2
Agr. en Gr. landen - Agr. en Gr. landen	10.8	12.3	10.6	8.5	10.6	10.9	10.5
	100	100	100	100	100	100	100

Door de opkomst van nieuwe industriegebieden is in den uitvoer van de industrieele landen een belangrijke verandering ingetreden. Eindfabrikaten krijgen in den internationalen handel een minder groote betekenis en moeten, voor zoover niet binnenslands geplaatst, in toenemende mate hun afzet vinden in de zuivere landbouw- en grondstoflanden. Daarentegen krijgt de productie van productiemiddelen (kapitaalgoederen, zooals machines e.d.) een steeds grotere betekenis, daar hiernaar in de zich ontwikkelende nieuwe industriegebieden een vrijwel onbegrensde vraag bestaat. Daarbij kan men waarnemen, dat de afzet van dergelijke goederen de beste kansen heeft in die landen, waarheen tevens kapitaal-export plaats vindt; de jonge landen zijn gewoonlijk kapitaalarm en koopen het liefst hun productiemiddelen bij die industrielanden, waar tevens het kapitaal ter financiering van den aankoop te krijgen is.

De schrijver vat zijn betoog over de aspecten van den internationalen handel samen in een zevental conclusies:

1. Hoewel de ontwikkeling van den internationalen handel achterblijft bij die van de productie, heeft, indien men de conjuncturele schommelingen uitschakelt, geen absolute vermindering van den wereldhandel plaats.

2. Wel dient men zich bewust te zijn van het feit, dat samenstelling en oriëntering van den handel aanzienlijke wijzigingen ondergaan.

3. De betekenis van Europa voor den wereldhandel neemt af ten gunste van die van andere wereldde-

len. Vooral de handel binnen de grenzen van het Europeesche continent heeft geleden; de handel met overzeesche gebieden vertoont ondanks de concurrentie van andere werelddeelen aanzienlijk grootere ontwikkelingsmogelijkheden dan de inter-Europeesche handel.

4. De handel in grondstoffen en halfabrikaten neemt toe, die in agrarische producten kan zich ongeveer handhaven. Daarentegen heeft de handel in eindfabrikaten gedurende den jongsten conjunctuercyclus gevoelige verliezen geleden; deze betreffen vooral den handel in eenvoudige, veelal voor de consumptie bestemde, eindproducten.

5. In Europa gaat de handel tusschen industrielanden voortdurend en sterk achteruit. De mate en de mogelijkheden, waarin deze landen ten opzichte van elkaar een complementaire functie kunnen vervullen, nemen af.

6. In toenemende mate gaat de handel berusten op ruil tusschen agrarische en industriele landen, c.q. van agrarische producten en grondstoffen tegen fabrikaten, onder welke laatste de kapitaalgoederen een ruimere plaats gaan innemen.

7. De conjunctuurschommelingen brachten weliswaar ernstige verstoringen teweeg, voornamelijk als gevolg van het sterk divergeerende prijsbeloop, dat zich des te krachtiger ging uiten, toen de kapitaalbeweging vrijwel werd stopgezet, maar zij hebben geen principieele veranderingen bewerkstelligd; wel hebben zij de bestaande tendenzen versterkt en op die wijze tot de structureele veranderingen bijgedragen.

* *

Dr. de Graaff behandelt vervolgens den buitenlandschen handel van Nederland, die uiteraard den invloed van de groote structuurveranderingen in de wereld heeft ondervonden.

In de positie van Nederland is in vergelijking tot den toestand vóór 1914 aanmerkelijke wijziging ingetreden. Destijds vervulden wij als agrarisch gebied een complementaire functie ten opzichte van aangrenzende industriegebieden, uit welke wij een belangrijk deel van de door ons benodigde industrie-producten betrokken. Thans is dat anders geworden. Een deel onzer vroegere afnemers van agrarische producten is nog wel bereid deze van ons te koopen, maar wij zijn niet bereid om voldoende industriele artikelen daarvoor in ruil te nemen. Uitvoer van industrie-producten naar de ons omringende industrielanden biedt weinig mogelijkheden; wij moeten het hebben van export naar agrarische en grondstoflanden en naar zich ontwikkelende, jonge industriegebieden, waar bij een groote spreiding van den afzet gewenscht is en waartegenover dan invoer van agrarische producten en grondstoffen moet komen te staan. Dit laatste nu biedt met betrekking tot landbouwproducten moeilijkheden, aangezien wij in de laatste depressie de schroef op landbouwgebied hebben teruggedraaid en naarmate de afzet van fijnere producten stakte, ons op de productie van grove massa-producten zijn gaan toeleppen. Zoo heeft zich de toestand op het gebied van Nederland's internationalen handel niet bevredigend ontwikkeld; het vroegere evenwicht is deernlijk verstoord.

Wat de samenstelling van onzen buitenlandschen handel betreft, uit de schrijver zich o.m. als volgt:

„Vatten wij ons oordeel over de samenstelling van den in- en uitvoer van Nederland samen, dan blijkt, dat bij den invoer betrekkelijk weinig verschuivingen zijn ingetreden... Geheel anders is het echter met den uitvoer gesteld. Reeds van de eerste jaren van den oorlog af, heeft zich daar een ontwikkeling afgeteekend, welke een niet te miskennen reflex is van het feit, dat het bedrijfsleven van ons land zich ontwikkelt in de richting van een toenemende betekenis der industrie. De eens zoo belangrijke uitvoer van landbouwproducten... vermindert geleidelijk, doch onmiskenbaar. Uiteraard geldt dit alleen, indien men den landbouw als één geheel ziet; binnen dit geheel zijn verschuivingen niet uitgebleven, zoodat er wel bepaalde producten zijn, welke een beter figuur maken.

„Tegenover de verminderde beteekenis van den landbouw staat een toenemende beteekenis van den industrieelen uitvoer. Duidelijk blijkt echter, dat zijn groei in de crisisjaren is gestagneerd. De producten van minerale herkomst, waarmede de chemische industrie nauw verbonden is, hebben zich weliswaar kunnen handhaven en hun positie nog kunnen uitbreiden — ten koste van den landbouw naar het zich laat aanzien — maar tezelfder tijd blijken tal van andere industrieën, welke juist uit het oogpunt van werkgelegenheid en verdeling zoo belangrijk zijn, achteruit te zijn gegaan. Ten deele speelt hierbij de vergrootte afzetmogelijkheid op de binnenlandsche markt een rol — het gaat daarbij immers grotendeels om industrieën, welke producten zoowel in- als uitgevoerd worden — anderdeels echter blijken de mogelijkheden voor dergelijke artikelen in het internationale verkeer te zijn verminderd. Ondanks het gestegen aandeel van de industriele producten in den uitvoer, kan men niet ontkomen aan den indruk, dat een belangrijk gedeelte van het industriele apparaat — naar vanzelf spreekt, doordat de voortgebrachte artikelen te eenvoudig zijn en zich gemakkelijk voor productie elders leenen — niet bijzonder geschikt is voor den strijd op buitenlandsche markten. Dientengevolge is een tendens merkbaar in de samenstelling van den industrieelen uitvoer, om zich meer te concentreren op enkele bedrijfstakken. Daarbij ziet men in de groep: geheel bewerkte goederen de hulpstoffen aan beteekenis winnen ten koste van de consumptiegoederen...”

Ook de geografische spreiding van onzen afzet acht Dr. de Graaff niet zeer gunstig. Zoo wijst hij er o.a. op, dat onze resultaten in overzeesche gebieden ongunstig afsteken bij die van andere landen:

„Zoodra het karakter van onzen uitvoer veranderde, had deze zich meer dan die van andere landen over verschillende afnemers moeten verspreiden en hadden wij den weg moeten opgaan, welke landen, die reeds langer een overwegend industrieel karakter hebben, vóór ons hebben afgelegd. Van een dergelijken gang van zaken is echter nog maar weinig merkbaar. Vergelijken wij bijv. de ontwikkeling van onzen uitvoer naar Zuid-Amerika, Afrika en Azië, de gebieden, welke toch wel in de eerste plaats voor industrieproducten in aanmerking komen, met dien van Duitschland, dan blijkt, dat onze oosterburen in dit opzicht meer vorderingen hebben gemaakt. Deels hangt dit samen met den aard der industriele productie, anderdeels kan men niet ontkomen aan den indruk, dat bij het ter hand nemen van de industriele productie onvoldoende aandacht is besteed — enkele wereldconcerns uitgezonderd — aan het probleem van den afzet.”

Zooals reeds hierboven werd opgemerkt, verwacht de schrijver van industrieelen uitvoer van Nederland slechts dan belangrijk succes, wanneer de industrie zich in meerdere mate gaat toeleggen op het vervaardigen van productiemiddelen. In het derde hoofdstuk van het praeadvies wordt o.m. ook dit punt nader uitgewerkt. Dr. de Graaff ontwikkelt daar het standpunt, dat voor het met succes uitvoeren van kapitaalgoederen ook credietverstreking aan het buitenland noodig is. Het Nederlandsche bankwezen is ten deze in zijn taak tekort geschoten; de banken hebben te veel de rol van geldbewaarders, van kassiers, vervuld, zij zijn meer als beleeners dan als credietcheppers opgetreden. Tal van buitenlandsche effecten zijn ten onzent geïntroduceerd, niet zelden van minder goede kwaliteit, maar ten behoeve van goed voorbereide projecten tot leverantie van kapitaalsinstallaties aan het buitenland bleek het kapitaal hier te lande bij de banken niet te krijgen. Hoeveel bezwaren men ook tegen de Deutsche economie mag hebben, zoo meent de schrijver toch, dat Duitschland op den duur meer profijt zal trekken van zijn beleggingen in den Balkan dan ons land van de kapitaalafvloeiing naar de overzijde van den Oceaan ten behoeve van den aankoop van Amerikaansche fondsen.

Wat onzen agrarischen export betreft, zoo behandelt Dr. de Graaff met eenige uitvoerigheid den uitvoer naar Duitschland, dat wel zijn invoer van levensmiddelen heeft verminderd, maar dat daarbij den invoer uit ons land in bijzondere mate omlaag gedrukt heeft. De schrijver wijst er in dit verband op, dat de prijzen der Nederlandsche producten gewoonlijk het hoogst zijn en dat onze uitvoer bovendien te

lijden heeft onder het feit, dat wij door contingentering van den invoer tevens den uitvoer belemmeren. Hetzelfde geldt trouwens ook ten opzichte van andere industrielanden, die veel meer dan thans van onze agrarische producten zouden kunnen gebruiken.

Het slot van het praeadvies is aan de Nederlandsche handelspolitiek gewijd. De lijnen, waarin deze zich zal hebben te ontwikkelen, zijn in het voorgaande aangegeven; de handelspolitiek, die een onderdeel vormt van de economische politiek in ruimen zin, moet er op gericht zijn om ons economisch leven te leiden in een richting, die op den duur goede vooruitzichten biedt. Dat nu was in de laatste jaren allermint het geval. Onze handelspolitiek kan worden gekenmerkt als een politiek van „stelsellooze protectie”. Behoud van werkgelegenheid, dat nimmer doel op zichzelf kan zijn, werd het richtsnoer, maar in de practijk kwam het neer op verschuiving van werkgelegenheid van het ééne bedrijf naar het andere.

„Het probleem van den export is op het oogenblik in de eerste plaats het probleem van de vormgeving van den invoer. Daaraan dient leiding te worden gegeven, maar tot dusverre is daarvan niets gekomen, want men geeft geen leiding als men maar willekeurig afsnijdt met als eenig motief, dat het ook hier te lande kan worden gemaakt.

„De Nederlandsche handelspolitiek heeft een aantal industrieën beschermd, maar zij heeft zich niet bekommerd om de vraag, of deze passen in een oeconomisch stelsel voor de toekomst. Ons land heeft een industrialisatiepolitiek gevoerd, omdat deze werkgelegenheid scheen te bieden. De resultaten zijn poover. Wij zijn verrijkt met wat kleinere industrieën, welke voor een groot deel nog hulpbehoevend zijn. Zij werken voor de binnenlandsche markt, waar zij in het algemeen producten van den eenvoudigsten aard leveren, maar de problemen zijn daarmee niet opgelost. De oplossing is integendeel verzwaard, want hierdoor is de export van een aantal bedrijven, welke wel passen in onze oeconomische structuur, belemmerd.”

De richtlijnen voor onze handelspolitiek omschrijft Dr. de Graaff, die de Regeering ervan beticht door haar streven naar gelijktijdige vermindering van invoer en vermeerdering van uitvoer een schaaap met 5 poten na te jagen, als volgt.

„Wij moeten rekening houden met de aanwezigheid van twee mogelijkheden in den buitenlandschen handel, welke goede kansen bieden. De eene is, dat ons land zich vóór alles geplaatst blijft voelen tusschen de vier nabuurlanden. Voor dat geval dienen wij ons dus te beschouwen als te behooren tot het industriele blok van West-Europa. In dat blok zal het zwaartepunt van onze taak vallen op de voortbrenging van agrarische artikelen en van grond- en hulpstoffen. Willen wij de voortbrenging daarvan stimuleeren, dan zullen wij zekere industriele producten daarvoor in ruil moeten nemen. De andere mogelijkheid is een geheel nieuwe oriëntering van ons land op de rest van de wereld en dus speciaal de jonge landen. Uiteraard ligt de toekomst bij hen. Nederland zou in dat geval vooral als industrieel exporteur moeten optreden, welke export meer en meer investeringsmiddelen zou moeten betreffen en met kapitaalexport gepaard zou dienen te gaan.”

Met dit laatste onderstreept Dr. de Graaff nogmaals een der hoofdstellingen van zijn praeadvies, nl. dat men niet slechts dient te zeggen: „De handel volgt de vlag”, doch in niet mindere mate ook: „De handel volgt het kapitaal”.

Het praeadvies wordt besloten met de volgende woorden:

„Wil Nederland profiteeren van de lessen, welke het beeld van den internationalen handel biedt, dan heeft ons land behoefte aan een handelspolitiek, welke — mede zich baseerend op het feit, dat de binnenlandsche productie sneller stijgt dan de buitenlandsche handel — de productievoorwaarden verbetert en den uitvoer van fijnere landbouw- en industrieproducten stimuleert. Zij moet geen belemmeringen in den weg leggen aan den invoer van grovere landbouw- en industrieproducten, voor welke voortbrenging ons land oconomisch minder geschikt is. Met behulp van het tegenwoordige apparaat van de handelspolitiek behoeft een dergelijke wijze van handelen zelfs niet tijdelijk tot verlies van werkgelegenheid te leiden. De algemeene oconomische politiek moet zich hierbij uiteraard

aanpassen. Zij moet ertoe medewerken om de productieve krachten in hun ontwikkeling zoo weinig mogelijk te belemmeren en zooveel mogelijk te stimuleeren.

„Geschiedt dit niet, dan moet gevreesd worden, dat ons land nog meer zal worden gevangen in den beklemmenden greep van den vicieuze cirkel van de laatste jaren. Wij zullen dan onze agrarische afzetgebieden verder verliezen, terwijl wij tezelfder tijd geen vasten voet krijgen in de nieuwe landen. Het bedrijfsleven zal dan gebukt gaan onder de gevolgen van de te hooge prijzen en een dalend verbruik, welke onze kracht zullen breken.

„Simplistisch, te simplistisch zullen velen misschien zeggen. Maar men verlieze niet uit het oog, dat groote lijnen altijd simplistisch moeten zijn, als zij aan hun doel willen beantwoorden. Men moet het bosch en zijn paden kennen om te weten, waar men planten en roeien moet.”

De olievoorziening van Duitschland.

In oorlogstijd is de grondstoffen-voorziening der belligerenten een vraagstuk van groote beteekenis. Over de olievoorziening van Duitschland vinden wij eenige belangwekkende, hoewel niet geheel volledige, gegevens in de Petroleum Press Service van 22 September 1939.

De leiders van het Derde Rijk hebben het belang van deze grondstof natuurlijk zeer wel ingezien; het vierjarenplan wilde bereiken, dat Duitschland in 1940 voor normaal gebruik onafhankelijk van het buitenland zou zijn.

Hoe de situatie zich te dien aanzien heeft ontwikkeld, moge blijken uit een korte beschouwing in verband met de volgende cijfers:

Import minerale oliën	4.900.000 ton	in '38 (2.700.000 in 1932)
Prod. van ruwe olie	550.000	„ „ „ (Oude Rijk)
„ „ „	365.000	„ „ „ 1e halfj. '39 (Derde Rijk)
„ lichte mot.brandst.	1.200.000	„ in '38 (door hydreëring en synthese)
„ benzol	540.000	„ „ „
„ alcohol	225.000	„ „ „
„ gasen vaste brandst.	100.000	„ „ „
Verbr. minerale oliën	6.600.000	„ (zonder Oost en T. S.)
„ „ „	7.500.000	„ (met „ „ „)
„ smeermiddelen	500.000	„
„ lichtmot.brandst.	3.200.000	„ in 1938

Hierbij moet worden opgemerkt, dat de tendens tot stijging van den invoer van minerale oliën nog steeds voortduurde. Aangezien daarmee een uitbreiding van de kunstmatige productie gepaard ging, mogen wij wel een zekere voorraadvorming als vaststaand aannemen. Deze kan echter, in verband met de zeer hooge verbruikscijfers, nooit voor langen tijd toereikend zijn. Alleen uitbreiding van de binnenlandsche productie zou een voldoende aanvulling kunnen vormen, en wel:

1. uit de oliebronnen,
2. door steenkoolhydreeing,
3. door gebruik van vervangingsmiddelen (alcohol, benzol e.d.).

De productie van van ruwe olie kan naar alle waarschijnlijkheid nog wel verhoogd worden, maximaal echter tot 100.000 ton. De regeering wil deze olie bestemmen voor smeermiddelen fabricage, waardoor de behoefte hieraan dan vrijwel geheel gedekt zou

worden. Vooral van de superieure kwaliteiten is echter wel een tekort te verwachten.

Bij de lichte motorbrandstoffen zal volgens het vierjarenplan de eigen productie 55—65 pCt. van de behoeften (in cijfers van 1938) dekken. Dat het verbruik echter in oorlogstijd zal stijgen, behoeft geen betoog. Geschikte vervangingsmiddelen zouden hier zijn:

1. benzol; dit is echter een bijproduct van de cokesovens, zoodat de productie niet dan ten koste van groote offers kan worden uitgebreid; bovendien zal de munitiefabricage er veel meer van gaan verbruiken;

2. alcohol; door de toenemende normale consumptieve verbruiksbehoeften was er reeds een tendens de mengquota te verlagen; onder de huidige omstandigheden zal dat nog wel verder gaan;

3. vloeibaar of geperst gas, vaste brandstoffen, hout e.d.; hierbij zal de regeering ongetwijfeld een uitbreiding van het verbruik nastreven, doch een belangrijk resultaat kan men daarvan niet verwachten.

De eenige mogelijkheid tot zelfvoorziening zou hier dan ook gelegen zijn in het oprichten van meer fabrieken voor kunstmatige benzinefabricage. Hiertoe ontbraken echter reeds in vreedetijd de materialen en arbeidskrachten. De volgens het vierjarenplan te bereiken productie der gezamenlijke fabrieken van kunstmatige oliën zou in 1941 3 miljoen ton bedragen. Van belang is hierbij nog, dat verschillende van deze fabrieken dicht bij het Westelijk front, dus tamelijk kwetsbaar, gelegen zijn.

Het verbruik van zware oliën (in 1938 1.500.000 ton) zal door de behoeften der oorlogsvoering zeker stijgen, terwijl een belangrijke verhoging van de eigen productie (in 1938 150.000 ton) niet te verwachten is; dat zou trouwens slechts ten koste van de productie van brandstoffen voor lichte motoren mogelijk zijn.

De conclusie luidt dus, dat invoer noodzakelijk blijft. Terwijl tot aan het uitbreken van den oorlog de grootste aanvoer van elders kwam, is Duitschland nu aangewezen op Rusland, Roemenië en Polen.

Polen had in 1938 geen uitvoeroverschot; de eigen productie van 500.000 ton laat nauwelijks aanvulling der Deutsche voorraden toe.

De Russische export vertoont de laatste jaren, tengevolge van de toenemende eigen behoeften, een sterke daling (tot 1.000.000 ton in 1938). Van dien export ging slechts een gering deel naar Duitschland. Hoewel de berichten anders luiden, lijkt het dan ook niet waarschijnlijk, dat Duitschland hier veel van te verwachten heeft.

Wat Roemenië betreft, de export van dit land bedroeg in 1938 4.500.000 ton, waarvan $\frac{1}{4}$ naar Duitschland. Aangezien Roemenië eenerzijds hogere eigen behoeften krijgt en anderzijds zijn positie als neutraal land niet zal willen verliezen, is een groote stijging van den export naar Duitschland niet te verwachten.

Tenslotte is het nog de vraag, of de vervoerscapaciteit voldoende zal blijken voor den invoer in Duitschland uit deze drie landen van zelfs maar gelijke hoeveelheden als voorheen.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	8-15 Oct. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	8-15 Oct. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	14.170	638.293	1.123.281	—	47.989	7.200	686.282	1.130.481
Rogge	1.300	141.155	172.046	—	1.700	—	142.855	172.046
Boekweit	—	11.702	14.102	—	—	—	11.702	14.102
Maïs	6.762	525.554	970.575	500	63.503	73.060	589.057	1.043.635
Gerst	1.631	224.074	387.617	—	12.500	20.087	236.574	407.704
Haver	10.844	169.085	182.831	—	2.360	8.462	171.445	191.293
Lijnzaad	1.600	128.360	131.593	7.822	217.498	178.163	345.858	309.756
Lijnkoek	1.680	63.538	47.377	—	150	225	63.688	47.602
Tarwemeel	588	44.375	45.713	—	5.446	9.420	49.821	55.133
Andere meelsoorten	417	18.744	25.991	388	4.812	4.124	23.556	30.115

ONTVANGEN BOEKEN.

Goede en slechte ordening door Prof. Mr. A. C. Josephus Jitta. (Rotterdam 1939; Nijgh & Van Ditmar N.V. Prijs f 0.60).

Probleme des Agrarkredits. Uitgegeven door de Deutsche Gruppe der Internationalen Agrarkreditkonferenzen im Deutschen Institut für Bankwissenschaft und Bankwesen. (Stuttgart-Berlijn 1939; Verlag W. Kohlhammer. Prijs R.M. 12.50).

Urban and rural housing. (Genève 1939; Société des Nations).

Als een toren in onze lage landen door K. de Boer. Uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de coöperatieve groothandelsvereniging De Handelskamer „Haka” G.A.

Wealth, welfare or war, the changing role of economics in national policy, door M. J. Bonn. (Parijs 1939; League of Nations. Prijs 2/6; \$ 0.75).

Vereenigingen op het gebied van handel, nijverheid en scheepvaart. Verslagen en mededeelingen van de Directie van handel en nijverheid van het Departement van Economische Zaken. 1939 No. 2. ('s-Gravenhage 1939; Algemeene Landsdrukkerij. Prijs f 2.—).

MAANDCIJFERS.

Gecombineerde Maandstaat van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische Grootbanken.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Ned.-Ind. Banken		Totaal	
	31 Juli	31 Aug.	31 Juli	31 Aug.	31 Juli	31 Aug.
Activa:						
Kas, kassiers en dag-geldleeningen	146	146	87	79	233	225
Nederl. en Ned.-Indisch schatkistpapier	133	120	111	71	244	191
	279	266	198	150	477	416
Ander overheidspapier	26	24	13	12	30	36
Wissels	25	28	46	45	71	73
Bankiers in binnen- en buitenland	68	72	59	55	127	127
Prolongaties en voorschotten op effecten ..	101	96	73	87	174	183
	220	220	191	199	411	419
Debiteuren	271	266	163	160	434	426
Effecten en Syndicaten	56	53	39	37	95	90
Deeln. (incl. voorschott.)	12	12	29	30	41	42
	339	331	231	227	570	558
Gebouwen	16	16	13	14	29	30
Diverse rekeningen (incl. overl. posten) ..	—	—	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserve	2	2	—	—	2	2
Effecten leendepot	17	17	—	—	17	17
	873	852	633	590	1506	1442
Passiva:						
Crediteuren	535	513	397	354	932	867
Wissels — eigen accept.	11	13	9	10	20	23
„ — derden	6	5	2	2	8	7
	17	18	11	12	28	30
Deposito's op termijn ..	39	38	102	101	141	139
Diverse rekeningen ..	10	11	9	9	19	20
Bestemmingsreserve ..	2	2	—	—	2	2
Effecten leendepot	17	17	—	—	17	17
	620	599	519	476	1139	1075
Werkzaam kapitaal ..	253	252	114	115	367	367
Aandeelenkapitaal	170	170	87	87	257	257
Reserve	83	82	27	28	110	110
	253	252	114	115	367	367

STATISTIEKEN.

Groothandelsprijzen van belangrijkevoedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (10—17 Oct. 1939).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Guldens	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen:			
Gerst	—	—*)	—
Mais, termijn	—	—*)	—
Mais, La Plata	—	—*)	—
Rogge	—	—*)	—
Tarwe, termijn	—	—*)	—
Tarwe, Roemeensche	—	—*)	—
Rijst	sh. 7/6 ¹⁾	2,74	42,0
Boter	f 0,65 ²⁾	0,80	38,8
Kaas	—	27,—	59,2
Eieren	—	4,50	56,1
Geal. runderen	—	69,30	73,2
Geal. varkens	—	76,—	89,1
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 5/- ³⁾	1,90	64,2
Bacon	sh. 100/- ³⁾	38,—	57,1
Cacao	—	14,—	40,6
Koffie, Robusta	—	0,165	33,6
Koffie, Sup. Santos	—	0,18	30,4
Sulker	—	—*)	—
Thee	—	0,5425	71,6
Grondst. v. agr. aard			
Jute	—*)	—	—
Katoen, Mid. Upland	\$ cts 9.21	0,173	36,7
Katoen, Sup. Fine Oomra	penc. 5,58 ³⁾	0,176	49,0
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	—*)	—	—
Austr. Wol, Merino	—*)	—	—
Jap. Zijde	\$ 2,97	5,58	43,6
Rubber	penc. 10,12 ⁵⁾	0,32	48,2
Grenehout	£ 25,2/6 ³⁾	190,45	82,8
Vurenhout	—	—	—
Koehulden	—	18,—	41,9
Copra	—	13,— ⁴⁾	42,4
Grondnoten	—*)	—	—
Lijnzaad	—	—*)	—
Goud	sh. 168/-	63,35	123,1
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	—*)	—	—
Lood	—*)	—	—
Tin	£ 230.-/-	1734,80	59,7
IJzer, Cleveland	sh. 99/- ⁵⁾	37,50	89,0
Gleterij-ijzer	—*)	—	—
Zink	—*)	—	—
Zilver	penc. 23 ¹⁾ / ₄	0,73	56,2
Steenkolen	—	11,50	105,3
Petroleum	\$ 1,02	1,92	62,2
Benzine	—*)	—	—
Kalksalpeter	—	5,70	51,0
Zwavelz. ammoniak	—	4,95	44,4
Cement	—	13,35	73,4
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

1) Nominaal. Noteering van 18 Sept.
2) Heffing Crisis Zuivel-Centrale.
3) Noteering van 4 Oct. 4) Nominaal.
5) Noteering van 9 Oct.
*) In verband met den internationalen toestand geen noteering ten gevolge waarvan het berekenen van indexcijfers achterwege moet blijven.
(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistieken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandelsprijzen.)

OPEN MARKT.

	1939				1938	1937	1939
	14 Oct.	9/14 Oct.	2/7 Oct.	25/30 Sept.	10/15 Oct.	11/16 Oct.	14/19 Aug.
Amsterdam							
Partic. disc.	17/8-21/8	17/8-23/8	21/8-3/4	23/4-3	3/8	1/4	1/2
Prolong.	2	2-1/4	2 1/2-3 1/4	3 1/4-3 3/4	1/2	1/2	3/4
Londen							
Daggeld ..	1 1/2-2 1/4 ²⁾	1 1/2-2 1/4 ³⁾	1 1/2-2 1/4	2 1/2-3	1 1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-3/4
Partic. disc.	2 1/8-3 1/16	2 1/8-3 1/16	2 1/8-3 1/8	3 1/4-5/8	1 1/16-13/16	1 7/16-9/16	1 13/16-3 7/8
Berlijn							
Daggeld ..	2-1/4 ²⁾	2-1/2 ³⁾	2-1/2	2 3/8-7/8	2 1/2-7/8	2 5/8-3	2 1/4-5/8
Maandgeld	2 3/8-5/8 ²⁾	2 3/8-5/8 ³⁾	2 3/8-5/8	2 3/8-5/8	2 1/4-3	3	2 3/8-5/8
Part. disc.	2 3/4 ²⁾	2 3/4 ³⁾	2 3/4	2 3/4	2 7/8	2 7/8	2 3/4
Warenw. ...	4-1/2 ²⁾	4-1/2 ³⁾	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/4	4-1/2
New York							
Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	1
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2

1) Koers van 13 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 7 Oct. 3) 2-7 Oct.

CURAÇOSCHE BANK.

Vornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voor-schotten aan de kolonie	Dis-conto's	Diverse rekeningen ¹⁾	Diverse rekeningen ²⁾
1 Augustus 1939	9.829	7.815	176	118	1.789	141
1 Juni 1939	9.825	7.970	63	121	1.001	134
1 Mei 1939	9.823	7.583	4.458	122	1.464	125
1 April 1939	9.782	7.685	531	126	1.459	131
1 Augustus 1938	7.764	7.344	11	79	1.665	119

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva.

WISSELKOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
10 Oct. 1939	1.88½%	7.58½%	75.25	4.30½	31.46	101½%
11 " 1939	1.88½%	7.59½%	75.50	4.31	31.47½	101½%
12 " 1939	1.88½%	7.59½%	75.50	4.30½	31.50	101½%
13 " 1939	1.88½%	7.56½%	75.50	4.29½	31.47½	101½%
14 " 1939	1.88½%	7.48½%	75.—	4.25	31.47	101½%
16 " 1939	1.88½%	7.54½%	75.50	4.28	31.48	101½%
Laagste d.w.)	1.88	7.46	74.50	4.20	31.40	101
Hoogste d.w.)	1.88½%	7.61	76.—	4.32	31.52½	102
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
10 Oct. 1939	42.25	—	—	—	—
11 " 1939	42.27½	—	—	—	—
12 " 1939	42.31	—	—	—	—
13 " 1939	42.27½	—	—	—	—
14 " 1939	42.25	—	—	—	—
16 " 1939	42.27½	—	—	—	—
Laagste d.w.)	42.17½	—	—	—	—
Hoogste d.w.)	42.35	—	—	9.60	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
10 Oct. 1939	44.82½	36.40	42.80	3.75	44½	168½%
11 " 1939	44.90	36.40	42.82½	3.74	44½	169
12 " 1939	44.87½	36.42½	42.82½	3.74	44½	169
13 " 1939	44.90	36.42½	42.82½	3.74	44½	168
14 " 1939	44.90	36.42½	42.82½	3.74	44½	167½
16 " 1939	44.90	36.40	42.77½	3.75	44½	167½
Laagste d.w.)	44.70	36.25	42.67½	3.70	44	166
Hoogste d.w.)	45.—	36.47½	42.90	3.80	45	170
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't Iste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
10 Oct. 1939	4,03½%	2,28½%	40,00	53,14
11 " 1939	4,03½%	2,28½%	40,00	53,12
12 " 1939	—	—	—	—
13 " 1939	3,99½%	2,26½%	40,10	53,09
14 " 1939	3,97½%	2,25½%	40,10	53,10
16 " 1939	3,99½%	2,27½%	40,10	53,12
17 Oct. 1938	4,74½%	2,65½%	40,07	54,42½
Muntpariteit..	4,86	3,90½%	23,81½	40½%

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	23 Sept. 1939	30 Sept. 1939	2/7 Oct. '39 Laagste	7 Oct. '39 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97½	97½	97½	97½
Athene	Dr. p. £	535	535	535	535
Bangkok....	Sh. p. tical	—	—	—	—
Budapest ..	Pen. p. £	—	22.—	22.—	22.—
BuenosAires¹	p. peso p.£	16.70	16.80	16.50	17.30
Calcutta	Sh. p. rup.	—	—	—	—
Hongkong ...	Sh. p. \$	1/3	1/3	1,2½	1,3½
Istanbul ...	Piast. p. £	510	510	510	510
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1,1½/16	1,2½/16
Lissabon....	Escu. p. £	110	110	109½	110½
Montevideo .	d. per £	23	23	22	23
Montreal ..	\$ per £	4.45	4.45	4.43	4.47
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	3¼	3¼	3¼	3¼
Shanghai ..	d. p. \$	4¼	4¼	4	4¼
Singapore ..	Sh. p. \$	2,4½/16	2,4½/16	2,4½/16	2,4½/16
Valparaiso ²)	\$ per £	90	90	90	90
Warschau ..	Zl. p. £	—	—	—	—

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

Data	Londen¹) N.York²)
10 Oct. 1939..	22½
11 " 1939..	22½
12 " 1939..	23
13 " 1939..	23½
14 " 1939..	23½
16 " 1939..	23¼
17 Oct. 1938..	19½
23 Aug. 1939..	18½

GOUDPRIJS

Data	A'dam³)	Londen⁴)
10 Oct. 1939..	10	168/-
11 " 1939..	11	168/-
12 " 1939..	12	168/-
13 " 1939..	13	168/-
14 " 1939..	14	168/-
16 " 1939..	16	168/-
17 Oct. 1938..	2070	146/6
23 Aug. 1939..	2110	148/6½

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 16 October 1939.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f	30.675.442,77	
	Bijbnk. „	1.420.883,03	
	Ag.sch. „	2.593.224,46	f 34.689.550,26
Papier o. h. Buitenl.	f	1.575.000,—	
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	„	—	1.575.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-ort. op onderp.	Hfdbk. f	181.517.604,28¹)	
	Bijbnk. „	5.239.942,01	
	Ag.sch. „	39.100.684,79	
	f	225.858.231,08	
Op Effecten enz. ...	f	224.184.456,44¹)	
Op Goederen en Ceel. „	„	1.673.774,64	225.858.231,08¹)
Voorschotten a. h. Rijk	„	—	9.273.302,69
Munt, Goud.	f	105.497.605,—	
Muntmat., Goud. ..	„	1.006.713.423,67	
	f	1.112.211.028,67	
Munt, Zilver, enz. „	„	10.046.788,48	
Muntmat., Zilver. „	„	—	1.122.257.817,15
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„	—	43.656.088,15
Gebouwen en Meub. der Bank	„	—	4.580.000,—
Diverse rekeningen	„	—	25.534.457,52
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) „	„	—	7.629.955,16
	f	1.475.054.402,01	
Passiva.			
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds	„	4.277.243,54	
Bijzondere reserve	„	7.756.940,37	
Pensioenfonds	„	11.940.221,54	
Bankbiljetten in omloop	„	1.111.010.570,—	
Bankassignatiën in omloop	„	26.451,50	
Rek.-Cour. f Het Rijk	f	—	
saldo's: { Anderen „	„	315.526.396,11	315.526.396,11
Diverse rekeningen	„	—	4.516.578,95
	f	1.475.054.402,01	
Beschikbaar metaalsaldo	f	551.594.037,07	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „	„	—	1.378.985.090,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„	—	—
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f	60.612.475,—	

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud Munt	Goud Muntmat.	Circulatie	Andero opesichb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
16 Oct. '39	105498	1.006.713	1.111.011	315.553	551.594	78
9 " '39	105498	998.880	1.129.185	290.525	544.960	78
21 Aug. '39	105958	1.023.467	1.011.582	401.626	590.049	79.9
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)	
16 Oct. 1939	31.690	—	225.858	1.575	25.534	
9 " 1939	35.225	—	226.608	1.575	23.808	
21 Aug. 1939	21.297	—	214.812	1.575	11.581	

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andero opesichb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
14 Oct. '39 ²)	145.780	—	203.090	77.220	33.656
7 " '39 ²)	146.660	—	205.350	74.740	34.624
19 Aug. '39	128.676	19.235	198.914	72.384	39.392
12 " '39	116.886	18.928	202.864	72.102	25.828
19 Aug. '39	128.676	19.235	198.914	72.384	39.392
Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Belee-ningen	Diverse reke-ningen 1)	Dek-kings-percentage
14 Oct. '39 ²)	11.170	79.680	—	56.840	52
7 " '39 ²)	10.830	81.700	—	53.960	52
19 Aug. 1939	9.300	13.890	48.920	51.942	55
12 " 1939	9.642	14.355	48.406	63.848	49
19 Aug. 1939	9.300	13.890	48.920	51.942	55

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.